Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

FRED. NØRGAARD OG HANS JENSEN

VENSTRES HISTORIE I DANMARK

TIDEN 1837-1937

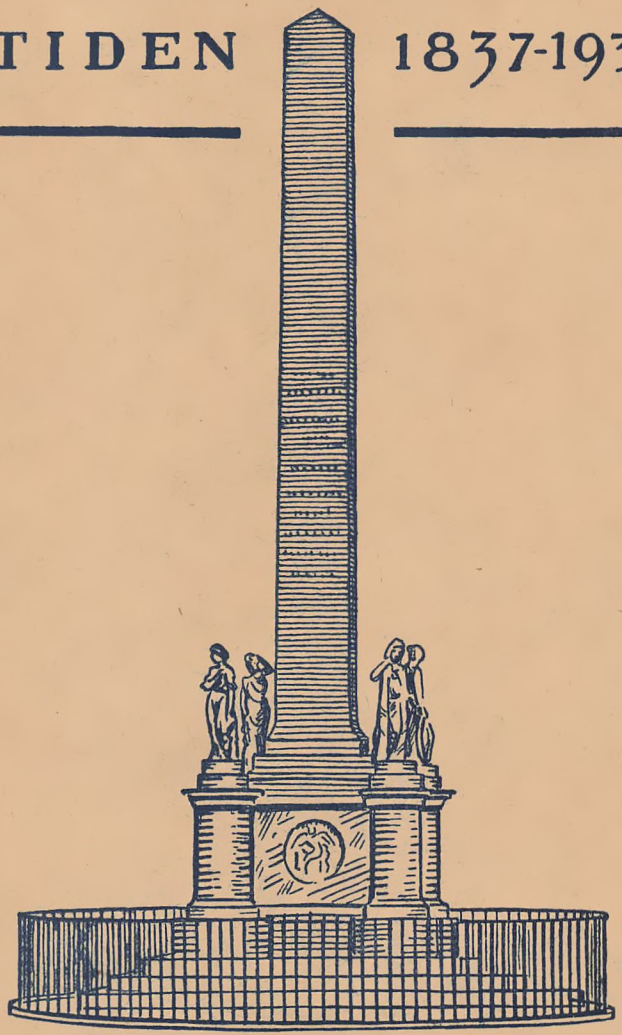

Hefte Nr. 3

RHISTORISK

Kammerassessor Pjettursson, Godsejer Dahl, Godsejer C. Neergaard, Professor A. F. Krieger, Sognepræst J. C. Schurmann og Overretsprokurator C. M. Jespersen.

Af de 17 Medlemmer tilhørte 9 Centrum, 5 Højre, men kun 3 Venstre, Balthazar Christensen, Gleerup og Jacobsen. Naar Venstre kun fik saa ringe en Repræsentation i Forhold til dets Styrke i Forsamlingen, var Grunden den, at Centrum og Højre samarbejdede ved Valgene. Og Valg efter Forholdstal kendte man ikke den Gang.

Efter Jul holdt Udvalget hver Dag lange Møder. Men mange uden for Udvalget syntes, at Arbejdet skred alt for langsomt. Ogsaa Venstres Medlemmer var utaalmodige og sendte dets Repræsentanter i Udvalget en Skrivelse med Henstilling om at fremskynde Arbejdet.

I Februar Maaned 1849 afgav Udvalget med Krieger som Ordfører sin Betænkning. Den omfattede dog kun de seks første og det ottende Afsnit af Grundloven. Senere kom Betænkningen over syvende Afsnit med C. C. Hall som Ordfører.

Navnlig det fjerde Afsnit samlede Interessen sig om. Det handlede om Rigsdagens Sammensætning. Her skulde det afgøres, om den almindelige Valgret skulde være det bærende Grundlag eller ikke.

De lange og indholdsrige Forhandlinger, der førtes herom, hører til Rigsforsamlingens mest interessante. Ofte blev der talt med stor Varme og Dygtighed. Under denne Forhandling fremsattes i Virkeligheden alle de Grunde, der kan tale for og imod den almindelige Valgret.

I Hovedspørgsmaalet om Rigsdagens Sammensætning havde Grundlovsudvalget delt sig i seks Mindretal. Venstres Medlemmer, Balthazar Christensen, Gleerup og Jacobsen, foreslog, at den nye Rigsdag kun skulde bestaa af eet Ting, der skulde vælges efter de Regler, Grundlovsudkastet indeholdt. Kunde dette ikke gennemføres, tilraadede Venstre af stemme for Grundlovsudkastet, som det forelaa.

Fire af Mindretallene — omfattende otte Medlemmer — ønskede større eller mindre Indskrænkninger i Valgretten, medens det sjette Mindretal, bestaaende af Centrumsmænd, i alt væsentlig sluttede sig til Grundlovsudkastet.

Naar Venstre stillede Forslag om Etkammer, var det selvfølgelig et Udtryk for en Overbevisning om, at dette var det rigtige. Man var klar over, at det ikke kunde gennemføres, men fandt det dog taktisk klogt at stille det·

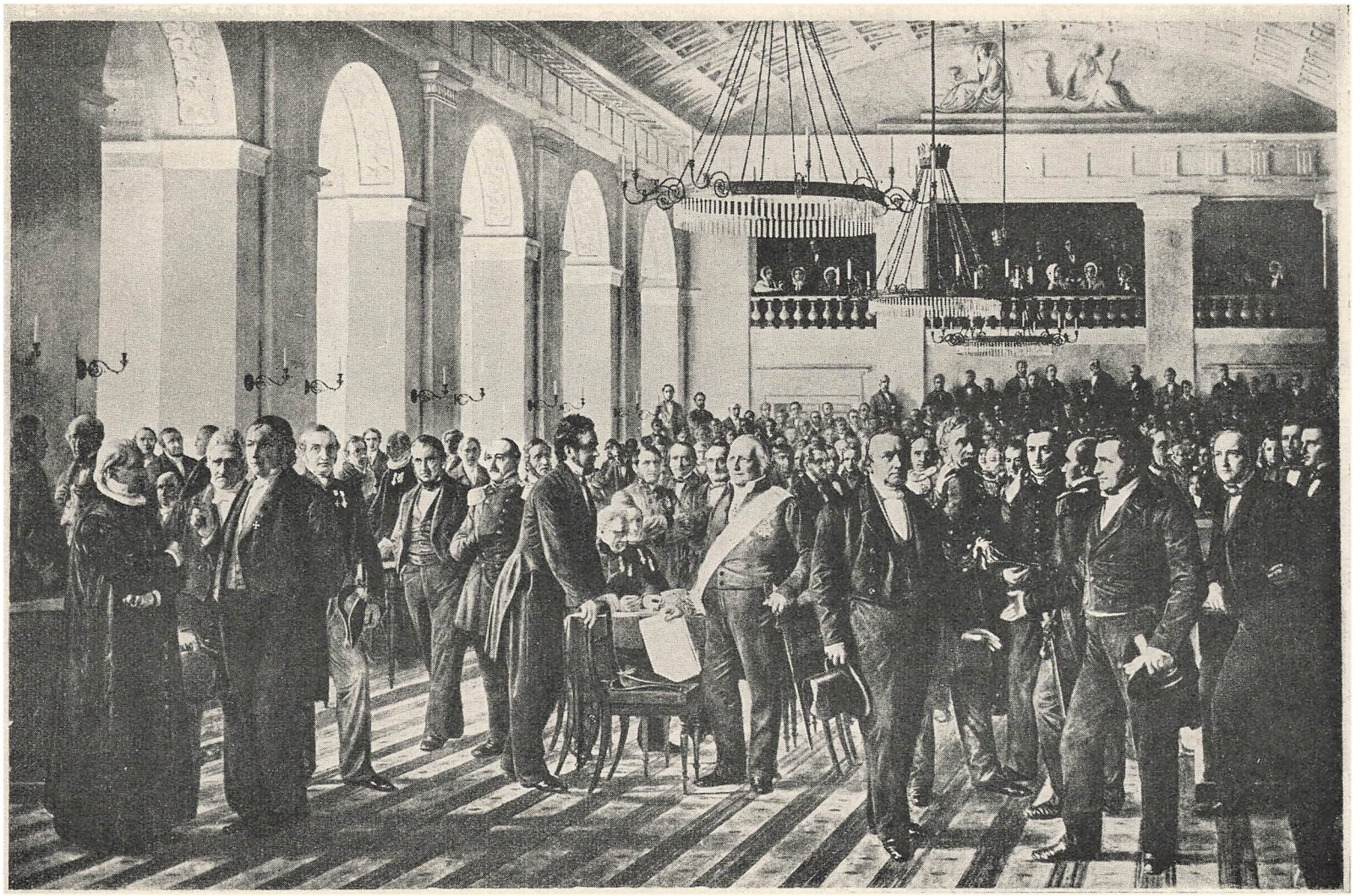

Den grundlovgivende Rigsforsamling

Det altoverskyggende Hovedspørgsmaal for Venstre var den almindelige Valgret. Om Rigsdagen skulde have eet eller to Ting var mindre væsentligt i Sammenligning med Spørgsmaalet: den almindelige Valgret, Hovedhjørnestenen for det hele.

Straks ved Forhandlingens Begyndelse den 9. Marts fastslog Balthazar Christensen Venstres Standpunkt: »Der er to Hovedpunkter«, sagde han, »som mine politiske Venner og jeg selv uafladelig har gjort os Umage for ret levende at fastslaa. Det ene er, at det Forfatningsværk, vi grundlægger, maa blive bygget paa en virkelig sand Folkerepræsentation, og det andet er, at Forfatningsværket fuldføres saa hurtigt som muligt.«

Den grundlovgivende Rigsforsamling
(Brudstykke)

En lang Række af Venstres Medlemmer tog Del i Debatten og støttede Balthazar Christensen.

Gaardejer Cornelius Petersen bragte et Synspunkt frem, som havde stor Styrke. Den menige Mand havde deltaget i Krigen 1848, og nylig var Vaabenstilstanden opsagt. Nye Kampe forestod. Kunde man da i Forfatningen gøre Skel mellem rige og fattige! Cornelius Petersens Ord faldt omtrent saaledes: Vi kan ikke sige: I skal gaa i Krig og vove jert Liv for Fædrelandet, men være med til at vælge de Mænd, der skal varetage eders som Landets Tarv i Kongens Raad, I maa undskylde, den Ret kan vi ikke give jer, dertil har I ingen Forstand.

Den samme Tankegang gjorde Gaardfæster H. C. Johansen sig til Talsmand for; ogsaa Fr. Barfod berørte den i sin Tale. Vi paalægger, sagde han, de fattigste, ja de allerfattigste Byrder og Forpligtelser, men er der Tale om lige Rettigheder med andre, da staar mange tvivlende.

En Taler, Lehnsbaron Zeuthen, havde taget Anstød af en enkelt Sætning i Venstres Indstilling. Med bevæget Stemme spurgte han: »Er Danmark virkelig kommen saa vidt, at dets Statsstyrelse skal finde sin Støtte i Folkets Masse?« Hertil svarede Redaktør J. A. Hansen, den fattige Skomagersøn fra Langeland: »Jeg siger: Ja! og Gudskelov! at Danmark er kommen saa vidt. Det er netop den Hovedforandring, der er foregaaet, at Statsstyrelsen i Fremtiden

skal støtte sig til Folkets Masse, Borger- og Bondestand, i Stedet for at den i over 170 Aar har støttet sig til Bureaukratiet, Aristokratiet, Ridderskabet og Ridderskabs-Aspiranter . . .«

Den af Venstres Mænd, hvis Indlæg tog Forsamlingen stærkest, var Gleerup. Han var den fødte Taler, og Emnets Storhed greb ham. Han hævdede, at Spørgsmaalet om den almindelige Valgret var afgjort. Den er ikke alene lovet Folket, men den er givet Folket, og den er brugt til at vælge denne Forsamling*), »der, om Gud vil, skal skabe et nyt og bedre Danmark ved at give det en ny og bedre Forfatning.«

Gleerup minder derefter om, hvad der nylig var sket i de danske Besiddelser i Vestindien: Slaverne blev frie Folk, de, der før kunde købes og sælges som umælende, fik Friheden. Og naar Slaven har følt Sødheden af at strække sine Lemmer som fri Mand, om end kun en eneste Gang, kan der ikke mere paalægges ham Lænker**). Ligesaa er det med den danske Mand. Efter mange Aars korporlig Afhængighed og Trældom har han gennem den frie Valgret følt sig som en fri Stats frie Borger, han har rejst sin forkuede Nakke og følt sig ligeberettiget med de bedste, og tror man, at det danske Proletariat — saaledes kalder man jo Mændene, der har under 2 Skp. Hartkorn — tror man, at det danske Proletariat elsker Friheden mindre end den vestindiske Slave!

Biskop Mynster havde i en Tale kaldt den almindelige Valgret for Øjeblikkets Værk. Herimod vender Gleerup sig med stor Virkning. Skal denne Ytring forstaas saaledes, sagde Gleerup, at den almindelige Valgret er en Rus, drukket i Paris, og at Dunster har gjort Folkene øre i Hovedet, saa er dette ikke sandt. Den frie Stemmeret er en gammel Tanke, et Frøkorn, som Stormene — de frygtelige og dog saa velgørende Storme fra sytten Hundrede og nogle og firs — bragte ud over Landene, ogsaa til vort Land. Den frie Stemmeret er et Arvegods fra hine Dage.

Men ogsaa den almindelige Valgrets Modstandere fangede ofte i høj Grad Forsamlingens Opmærksomhed.

Meget virkningsfuld var Professor C. N. Davids Tale. Tidligere — i Fyrrerne — havde han staaet i de liberales Rækker, nu sluttede han sig helt ud

*) Da Grundtvig den følgende Dag, den 13. Marts, fik Ordet, gav han Gleerup sin Tilslutning, idet han udtalte: »Vi kan ikke handle saa uklogt, som det i mine Øjne aabenbart vilde være, at berøve Folket det allermindste af den Valgret, som uanmodet er givet det, som det har brugt, kun brugt een Gang, og vi vil dog vel ikke sige misbrugt ved at vælge os.«

**) Den 18. September 1847 blev det ved Lov kundgjort, at alle »ufrie« i Dansk-Vestindien efter 12 Aars Forløb skulde frigives, og at Friheden straks skulde tilkomme de Børn, der efter den Dato blev født.

til Højre. Han endte sit lange og velholdte Foredrag med at sige — med nogle Ord af John Russell — at den almindelige Valgret er den sande Friheds Grav, Tyraniets og Tøjlesløshedens Moder.

C. N. David

David var som tidligere nævnt Medlem af Grundlovsudvalget og havde i en Indstilling til Rigsforsamlingen sammen med flere andre Medlemmer foreslaaet, at Valgretten til Folketinget skulde være betinget bl. a. af, at vedkommende ejede eller havde i Brug en Jordejendom skyldsat til mindst to Skæpper Hartkorn.

Disse to Skæpper Hartkorn blev hyppigt omtalt i Forhandlingen. Ogsaa David havde hentydet dertil i sin Tale, idet han gjorde den Bemærkning, at ingen Nation bestaar af Engle.

Disse Ord gav Anledning til, at den senere saa kendte Forfatter, Hans Egede Schack, der sluttede sig til Venstre, fremkom med et overordentlig rammende Gensvar. Det er sandt nok, sagde Schack, at ingen Nation bestaar af Engle. Men han var ikke sikker paa, at kun de, der havde over 2 Skæpper Hartkorn, var Engle. Han kunde snarere fristes til at sige, at de fattige maatte være Engle, naar de taalmodigt fandt sig i at blive udelukket fra at være Statsborgere.

C. Ploug

En Del af de nationalliberale Medlemmer vilde gerne give Grundlovsudkastet en Drejning mod Højre, medens andre ligesom Venstre stod paa den almindelige Valgrets Grund.

Selve Udvalgets Ordfører, A. F. Krieger, talte den almindelige Valgrets Sag, C. C. Hall ligeledes, Martin Hammerich og Carl Ploug ogsaa. Den sidste fremhævede i sin Tale, at den almindelige Valgret var et ypperligt Hjælpemiddel i Folkeopdragelsens Tjeneste; den var

nødvendig »for at føre de fattige Klasser til en højere Kultur og knytte dem fast og inderligt til Staten.«

D. G. Monrad havde ikke Sæde i Rigsforsamlingen. Men fik dog Indflydelse paa Grundlovssagens Løsning.

Efter sin Afgang som Minister var han i Februar 1849 bleven Biskop over Lolland-Falsters Stift. Men Grundlovsudkastet var især hans Værk, og dets Skæbne var ham ikke ligegyldigt. Ogsaa han mærkede den Modstrømning, der rejste sig mod Martsdagenes stærke Tillid til hele Folket. Men da den almindelige Valgret var i Fare, optraadte han til Værn for den.

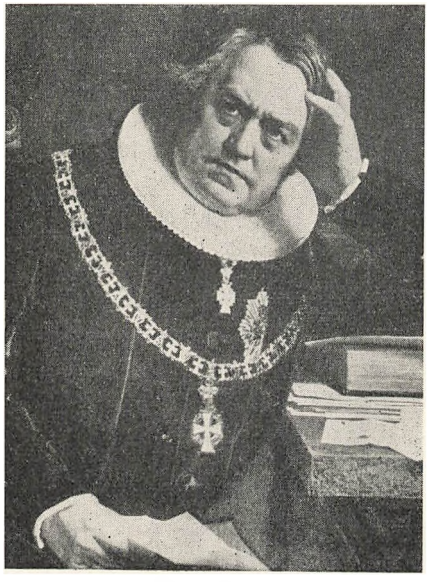

D. G. Monrad

Den 23. Februar 1849 begyndte han en Artikelrække i »Fædrelandet«: »Om det af Hans Majestæt Kongen i Rigsforsamlingen forelagte Grundlovsudkast«. I en halv Snes Artikler førte han et klart og varmt Forsvar for de store Linjer i Udkastet, og han fik gennem disse Artikler stor Indflydelse paa Grundlovssagens Gang. Men mere virkede det dog, at Monrad selv mødte i København og deltog i Rigsdagsmændenes private Sammenkomster paa Hotel d'Angleterre. Med stor Kraft forsvarede han Udkastet, fremhævede det menige Folks bedste Egenskaber og advarede indtrængende mod at dele Folket i Klasser ved Tildeling af Stemmeret. Hans ejendommelige Veltalenhed, »der forenede Tankens Klarhed med en dyb Lidenskabs Ild«, gjorde et stærkt Indtryk paa mange. Utvivlsomt medvirkede hans Artikler og Taler til, at de Nationalliberale i det store og hele sluttede Kreds om Grundlovsudkastet.

Den 25. April begyndte den endelige Behandling af Afsnittet om Rigsdagens Sammensætning.

Krigen var igen brudt løs. Fjenden truede med at oversvømme hele Jylland. Navnlig de jydske Rigsdagsmænd længtes efter at komme hjem. Alt manede til snarlig Afslutning paa Rigsdagsarbejdet.

Den politiske Spænding steg fra Dag til Dag. Venstre ængstedes for, at Udgangen skulde blive, at Højre og en Del af Centrum skulde enes om en Grundlov, der ikke havde den almindelige Valgret til Grundlag.

Venstre forstod, at dets Forslag om Etkammersystem ikke kunde gennemføres. Sammen med syv andre Medlemmer i Grundlovsudvalget tilhørende Centrum enedes da Venstres tre Medlemmer om at stille et Forslag, der væsentlig var samfaldende med Grundlovsudkastet. Bag dette Forslag stod altsaa 10 af Udvalgets 17 Medlemmer. Men alligevel var Udfaldet usikkert.

C. M. Jespersen

De to jydske Rigsdagsmænd, Højesteretsassessor P. D. Bruun og Overretsprokurator C. M. Jespersen, der begge tilhørte Centrums mere konservative Fløj, stillede et Forslag, der bevarede den almindelige Valgret til begge Ting, men kun den kunde vælges til Landstinget, som var fyldt 40 Aar, og som i det sidste Aar havde svaret i Skat til Stat eller Kommune 200 Rbd. eller kunde godtgøre at have haft en ren aarlig Indtægt af 1200 Rbd. Her var altsaa ikke, som i Højres Forslag, rørt ved Valgretten, men der var foreslaaet en Indskrænkning af Valgbarhedsbetingelserne ved Valg til Landstinget.

Kampen kom til at staa mellem dette Forslag og Udvalgsflertallets.

I Mødet den 30. April fik det Bruun-Jespersenske Forslag Ministeriets Anbefaling, hvad der vakte Mishag og gav Balthazar Christensen Anledning til en endog meget hvas Tale mod Ministeriet, der ved sin Tiltrædelse havde tiltraadt Grundlovsudkastet i dets Helhed, men nu havde svigtet sit Standpunkt.

P. D. Bruun

Den 1. Maj blev det Bruun-Jespersenske Forslag vedtaget med et meget spinkelt Flertal, 68 stemte for det, 66 imod. Hele Højre stemte for det og omtrent Halvdelen af Centrum. Mod stemte hele Venstre og en Del af Centrum.

Men i Følge Forretningsordenen var den sidste Behandling delt i to Behandlinger, og to Afstemninger skulde finde Sted. Den sidste Behandling

og Afstemning fandt Sted den 7. Maj. De tidligere forkastede Forslag kunde stilles som Ændringsforslag. Og blev der ikke Flertal for noget af de stillede Forslag, skulde hele Afsnittet vises tilbage til Grundlovsudvalget eller til et nyvalgt Udvalg.

Under denne vanskelige Stilling, da alt svømmede, handlede Venstre klogt og fast.

Der var Grund til at tro, at Højre ikke vilde stemme for det Bruun-Jespersenske Forslag ved den endelige Afstemning, hvis dets Ændringsforslag til det ikke vedtoges. Dersom da baade Venstre og Højre stemte imod det, vilde det ikke faa Flertal, og Sandsynligheden talte for, at intet af de stillede Forslag vilde opnaa Flertal. Dermed vilde Grundlovsarbejdet til Glæde for Højre være skudt ud i det uvisse.

Det Bruun-Jespersenske Forslag, som Venstre havde stemt imod, rykkede da i Forgrunden som eneste Mulighed for, at en Løsning kunde opnaas. Da var det, at Venstre handlede og gennem sin kloge Handling frelste Grundlovssagen fra at drukne i Kaos.

Venstres Medlemmer besluttede, at de vilde stemme for det Bruun-Jespersenske Forslag og derved redde Grundlovsværket.

Beslutningen herom blev taget ved et Møde Lørdag den 5. Maj. Og alle Venstres Medlemmer lovede, at de vilde holde Tand for Tunge, saa intet sivede ud om denne Beslutning. Tavshed var nødvendig, for at Højre ikke skulde krydse Venstres Planer. Løftet om Tavshed blev holdt, skønt mange baade fristede og frittede Venstres Medlemmer.

Da det afgørende Møde i Rigsforsamlingen begyndte den 7. Maj, var der ingen uden for Venstres Rækker, der anede, hvilken Beslutning Venstre i Stilhed havde taget, og Højres Medlemmer gik og haabede saa smaat paa, at intet Forslag vilde faa Flertal, saa hele Grundlovsværket gik i Vadsken.

Under den største Spænding rejste Balthazar Christensen sig for at tale paa Venstres Vegne. Under Hensyn til den Stilling, sagde Taleren, hvori vi og vort Land befinder os, ogsaa over for Udlandet, kræver Nødvendigheden, at det danske Folk faar en god Grundlov og faar den straks. Og hvor meget han end kunde misbillige Ministeriets Politik, han erkendte, at det maaske ikke alene var det eneste mulige, men det bedst mulige i Øjeblikket.

Under disse Omstændigheder maatte han sige, at det Forslag, der nu forelaa med Ministeriets Anbefaling, det vilde Demokratiet og Folket ret vel

kunne hjælpe sig med. Han følte det som sin Borgerpligt at stemme for dette Forslag, og han erklærede paa Meningsfællers og egne Vegne, at han tog det Forslag, som Venstre tidligere havde stemt for, tilbage. Og, føjede han til, skulde det ske, hvad før er set her i Salen, at politiske Modstandere optager vort Forslag, da vil vi ligefrem stemme imod det.

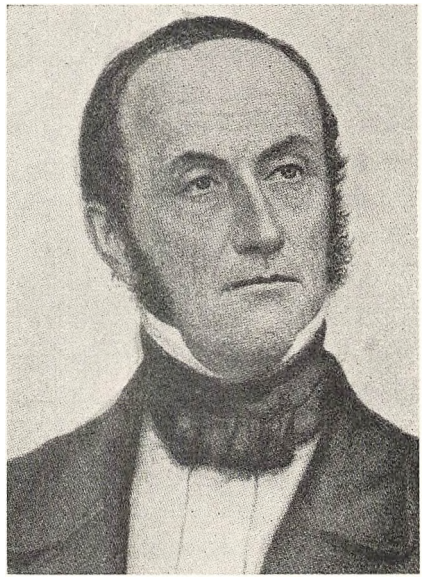

Balthazar Christensen

Balthazar Christensen sluttede sin Tale saaledes: »Jeg nærer det Haab, at det danske Folk i dette Folkenes Prøvelsesaar skal idetmindste i den Henseende lyse foran Europas Nationer, at det ved Gerning skal vise, at det forstaar at beherske sig, og at det forstaar at løse den Opgave, som Tyraniet og Aristokratiet rundt omkring os og maaske blandt os saa gerne vil have anset som en Umulighed for Demokratiet at løse, den Opgave: ved sig selv og i sig selv at finde den Besindighed, den Beherskelse og den Klogskab, som er nødvendig for at undgaa Oktrojeringer og for at opnaa virkelig gyldige og virkelig bindende Forfatninger«.

Denne Tale, der hilstes med livligt Bifald, udløste Spændingen. Den vakte den største Glæde hos mange. Fr. Barfod, der selv var Medlem af Forsamlingen, siger, at under hele Rigsforsamlingen blev ingen anden Tale hørt med saa spændt Opmærksomhed, saa levende en Deltagelse og saa lydeligt Bifald som Balthazar Christensens. Saa bevæget var Stemningen, at Centrumsmanden Oliemøller Schytte fra Horsens efter Talens Slutning faldt Balthazar Christensen om Halsen og kyssede ham til Tak, og ingen fandt det unaturligt.

Oliemøller Schytte

Nu forstod alle, at Grundloven var sikret. Kun Højre, der havde haabet, at alt skulde være endt i ingenting, kunde daarlig skjule Skuffelsen. David betegnede den Enighed, der var opnaaet, vel ikke som Overrumplingens Værk, saa dog en Overraskelse for de uindviede.

Ved Mødets Slutning blev det Bruun-Jespersenske Forslag vedtaget med 127 Ja mod 13 Nej. To, Tscherning og Ørsted, stemte ikke. Fraværende var 8. Blandt dem der stemte Nej var Grundtvig. Baade han og Tscherning ønskede en Grundlov mere demokratisk end den, der nu kunde ventes at blive Lov.

Endnu stod adskilligt tilbage, inden Grundlovsværket var færdigt. Men den 25. Maj vedtoges Grundloven i dens Helhed med 119 Stemmer mod 4. 26 var fraværende og een stemte ikke. I det mindste een, Grundtvig, var fraværende med Vilje.

Paragrafferne om Rigsdagens Sammensætning, Afsnit IV, i Danmarks Riges Grundlov lød saaledes:

§ 34.

Rigsdagen bestaar af Folketinget og Landstinget.

§ 35.

Valgret til Folketinget har enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, naar han har fyldt sit 30te Aar, medmindre han:

a) uden at have egen Husstand staar i privat Tjenesteforhold;

b) nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergiven eller tilbagebetalt;

c) er ude af Raadighed over sit Bo;

d) ikke har haft fast Bopæl i eet Aar i den Valgkreds eller den Stad, hvori han opholder sig paa den Tid, Valget foregaar.

§ 36.

Valgbar til Folketinget er, med de i § 35 a, b og c nævnte Undtagelser, enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, naar han har fyldt sit 25de Aar.

§ 37.

Antallet af Folketingets Medlemmer skal omtrent være efter Forholdet af 1 til 14000 Indvaanere. Valgene foregaar i Valgkredse, hvis Omfang bestemmes ved Valgloven. Enhver Valgkreds vælger een blandt dem, der har stillet sig til Valg.

§ 38.

Medlemmerne af Folketinget vælges paa 3 Aar. De erholder et dagligt Vederlag.

§ 39.

Valgret til Landstinget har enhver, der i Følge § 35 har Valgret til Folketinget. De valgberettigede vælger af deres Midte Valgmænd efter de Bestemmelser, som gives i Valgloven.

Man har sagt, at ingen Nation blomstrede
nogensinde, uden optiglet ved Grenvordighed
Jan er Du da, o Danmark! Europas deiligste
Blomsterhave!

Kjøbenhavn d 6 Febr. 1849

Joh Chr. Drensen

Han sagde kjære Jens, Du mange Forslag gjør,
Derfore Du af os et Bagslag lide bør.

(Peder Paars)

d. 19de April 1849. M. Hammerich.

Rigsdagsmand for Kjøbenhavns første
Valgkreds.

1849 vil kun blive mildt for dem der nøie
huske 1848.—

Kjøbenhavn den 5 Februar 1849

F. Wunth

(kongevalgt rigsdagsmand.)

§ 40.

Valgbar til Landstinget er enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, og hvis Bo ej er under Opbuds- eller Fallitbehandling, naar han har fyldt sit 40de Aar og i det sidste Aar enten har svaret i direkte Skat til Staten eller Kommunen 200 Rbd., eller godtgør at have haft en ren aarlig Indtægt af 1200 Rbd.

I de Valgkredse, hvor Antallet af valgbare efter denne Regel ikke naar det Forhold til Befolkningen, som fastsættes i Valgloven, forøges Antallet af de valgbare med de højst beskattede i Valgkredsen, indtil dette Forhold er naaet.

§ 41.

Valgene til Landstinget foregaar i større Valgkredse, der ordnes ved Valgloven. Valgmændene i hver saadan større Valgkreds træder sammen og stemmer paa saa mange Mænd, som skal vælges for Valgkredsen, i hvilken i det mindste tre Fjerdedele af de valgte skal have haft Bopæl i det sidste Aar før Valget. Til et gyldigt Valg udfordres mere end Halvdelen af de afgivne Stemmer.

§ 42.

Antallet af Landstingets Medlemmer skal stedse være omtrent Halvdelen af Antallet af Folketingets Medlemmer.

§ 43.

Medlemmerne af Landstinget vælges paa 8 Aar. Halvdelen afgaar hvert 4de Aar. De erholder samme daglige Vederlag som Folketingets Medlemmer.

§ 44.

Naar en ny Kommunallov er givet, kan Landstingsvalgene ved Lov gaa over til de større kommunale (Amts- eller Provins-) Raad.

I Dagene efter Grundlovens Vedtagelse behandlede Forsamlingen Valgloven, Grundlovens Følgesvend. Ministeriet ønskede denne Lov vedtaget, inden Grundloven indstilledes til kongelig Stadfæstelse.

Den 4. Juni vedtoges Valgloven. Den fastsatte Folketingets Medlemstal til 100, Landstingets til 51. Det daglige Vederlag bestemtes til tre Rigsbankdaler for hver Dag, Rigsdagen er samlet. Valgloven vedtoges med 100 Ja mod 5 Nej. 43 var fraværende og to stemte ikke.

Nu stod kun tilbage Kongens Stadfæstelse.

Det var ikke uden Tøven, Frederik den Syvende underskrev Grundloven. Den 3. Juni erklærede han i Statsraadet, at han fandt Øjeblikket mindre hensigtsmæssigt til Grundlovens Stadfæstelse. Han frygtede for, at den indeholdt

Danmarks-Riges-Grundlov

stadfæstet af Kong Frederik den Syvende

Juni 1849

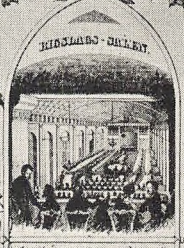

Vi Frederik den Syvende,

af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg,

gjøre vitterligt for Alle: Efterat Vi af det Kongelig Regjerings-Collegium havde befalet i Overensstemmelse med Vort ved Lov af 28de Januar 1834 givne Løfte at lade udgive en ny Grundlov for Vore Konge-Riger og en særskilt Grundlov for Vore tilsvarende saavidt Os og den for Kongeriget Danmark ved Lov af 28de Januar 1834 indførte, i Hertugdømmet Slesvig ved Kundgjørelse af 15de Marts 1848 givne Repræsentation passende kunde tilpasses for Hertugdømmet Slesvig, saa have Vi nu — dog med Forbehold af de Forandringer af Vilkaar, hvori den ved Kongeriget Danmarks Forening med Hertugdømmet Slesvig maatte blive nødvendige — undergaaet stadfæstende Danmarks Rige Grundlov, som den af Os og Vore Forfædre paa den herefter følgende Maade blev befalet, saalydende:

I.

§ 1. Regjeringsformen er indskrænket-monarchisk. Kongemagten er arvelig.

§ 2. Den lovgivende Magt er ikke Kongen alene, men udøves i Forening med Rigets to andre Magter, den rigsdagslige Forsamling og Kongen. Den udøvende Magt er ved Grundlovens § 3 bestemt.

§ 3. Den udøvende Magt er ikke Kongen alene, men udøves af ham og hans Ministre paa den i Grundloven bestemte Maade.

§ 4. Den dømmende Magt er ikke Kongen alene, men udøves af Dommere, som dertil ere ansatte ved Rigets Domstole.

§ 5. Kongen har Ret til at begnade og benaade. Ingen Amnesti eller Benaadning kan dog meddeles, uden Kongen derom har indhentet Ministeriets Betænkning.

§ 6. Kongen er Statens øverste Myndighed i Forholdet til fremmede Magter. Han erklærer Krig og slutter Fred, indgaar Forbund og Traktater, meddeler Handelstraktater og andre Traktater, der ikke paabyde eller medføre Lovforandringer eller Udgifter for Statskassen eller for Statens Undersaatter.

§ 7. Kongen har Ret til at indkalde Rigsdagen, udskrive den Kortere eller Længere Tid, den skal være samlet, og ved Udgangen af hver Rigsdagsperiode at opløse Folketinget.

§ 8. Kongen har Ret til at lade Rigsdagen forsamle sig paa andre Steder end Kjøbenhavn.

§ 9. Kongen har Ret til at udnævne og afskedige Ministre.

§ 10. Kongen er overordentlig i alle Statens Anliggender. Ingen Forordninger, der indeholde Love, maa dog udgives, uden de ere underskrevne af Kongen og vedkommende Minister, ligesom ingen Regjeringshandling, der angaar Rigsdagen, maa foretages af Kongen, uden vedkommende Minister er tilstede.

§ 11. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 12. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 13. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 14. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 15. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 16. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 17. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 18. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 19. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 20. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

II.

§ 21. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 22. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 23. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 24. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 25. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 26. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 27. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 28. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 29. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 30. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

III.

§ 31. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 32. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 33. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 34. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 35. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 36. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 37. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 38. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 39. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 40. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

IV.

§ 41. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 42. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 43. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 44. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 45. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 46. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 47. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 48. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 49. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 50. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

V.

§ 51. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 52. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 53. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 54. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 55. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 56. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 57. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 58. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 59. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 60. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

VI.

§ 61. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 62. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 63. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 64. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 65. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 66. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 67. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 68. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 69. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 70. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

VII.

§ 71. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 72. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 73. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 74. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 75. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 76. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 77. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 78. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 79. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 80. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

VIII.

§ 81. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 82. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 83. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 84. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 85. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 86. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 87. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 88. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 89. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 90. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

IX.

§ 91. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 92. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 93. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 94. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 95. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 96. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 97. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 98. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 99. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 100. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

X.

§ 101. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 102. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 103. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 104. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 105. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 106. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 107. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 108. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 109. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 110. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 111. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 112. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 113. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 114. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 115. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 116. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 117. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 118. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 119. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

§ 120. Kongen har Ret til at lade Sager, der ikke ere Rigsdagen forelagte, undersøge ved Kommissioner, nedsatte af Ham, og Ministrene have Ret til at være tilstede ved disse Undersøgelser.

Marts-Ministerium

Novembr.-Ministerium

Danmarks Riges Grundlov af 5. Juni 1849.

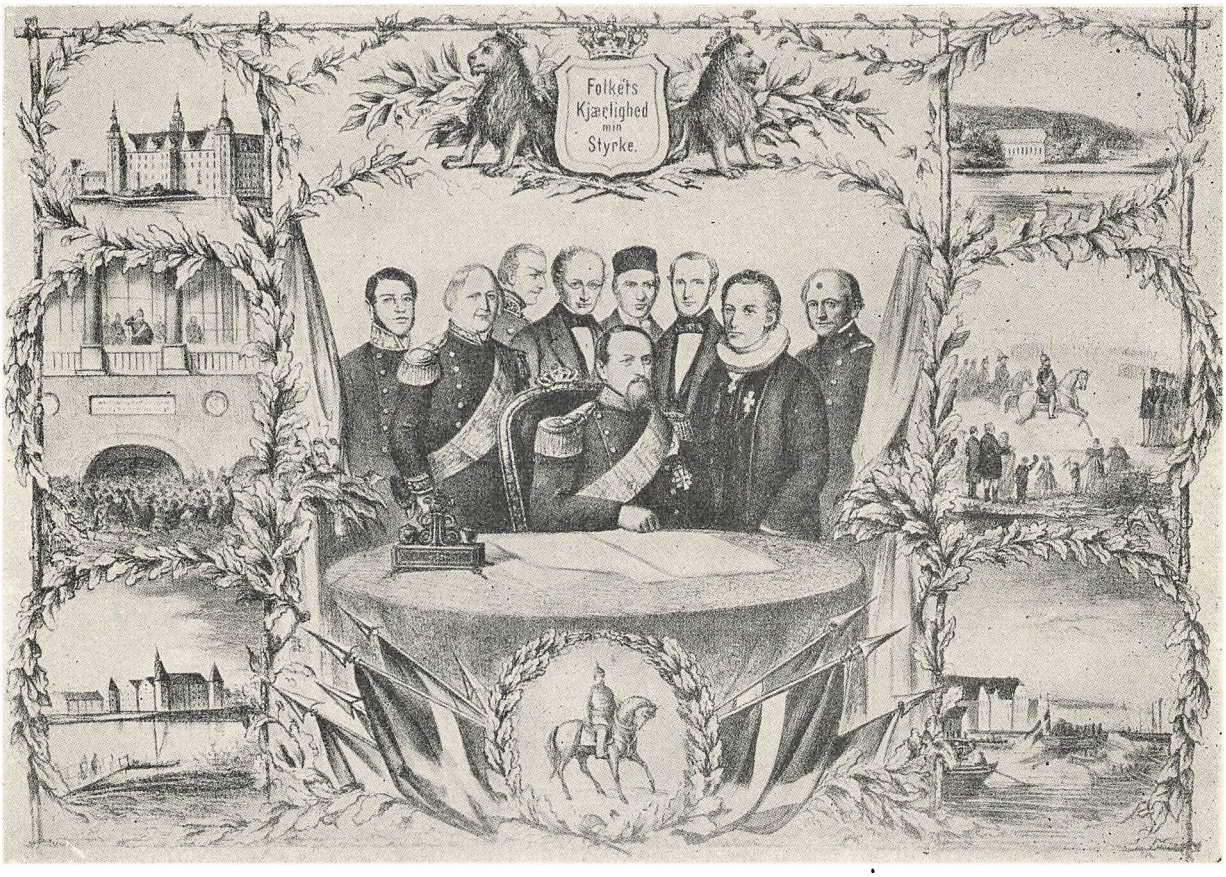

Mindeblad om Frederik VII, Grundlovens Giver.

Bestemmelser, som ikke vilde være til Gavn for Danmarks Rige. Men Ministeriet erklærede enstemmigt, at Stadfæstelse var uundgaaelig, og Kongen ytrede da, at naar han engang havde givet sit Ord, saa vilde han ogsaa holde det.

Den 5. Juni underskrev Frederik den Syvende Grundloven, Danmarks Riges Grundlov. Utvivlsomt blev han tilskyndet hertil af Louise Rasmussen, hans senere Hustru, Grevinde Danner, og hendes og hans Ven, Carl Berling.

Samme Dag, Kongen stadfæstede Grundloven, sluttede han Rigsforsamlingens Møder. Kl. 12 indfandt Kongen sig i Rigsforsamlingens Mødesal, og fra Tronstolen oplæste han følgende Tale:

»Danske Mænd!

Det Hverv, som var eder overdraget, have I nu fuldført. — Jeg har tiltraadt de Forandringer, som I have foreslaaet i det Udkast til en Forfatningslov, som jeg havde ladet eder forelægge, og jeg har derfor i Dag vedtaget,

underskrevet og til ubrødelig Efterlevelse ladet udgaa Danmarks Riges Grundlov.

Dette Værk, der skal være Grundvolden for vort elskede Fødelands fremtidige Udvikling, er saaledes tilendebragt under det Samdrægtigheds Baand, som her saa lykkelig forener Konge og Folk; men endnu sukker Landet under den ligesaa uretfærdige som haarde Kamp, en overlegen Fjende har paaført det. Under disse Omstændigheder kan der indtræde Tilfælde, hvis Afgørelse vil udfordre Medvirkning fra Folkets Side uden at kunne opsættes, indtil Rigsdagen grundlovmæssigen kan sammentræde. I saadanne Tilfælde forbeholder jeg mig derfor, idet jeg i Naade opløser nærværende Forsamling, igen at kunne lade eder sammentræde som Repræsentanter for Folket.

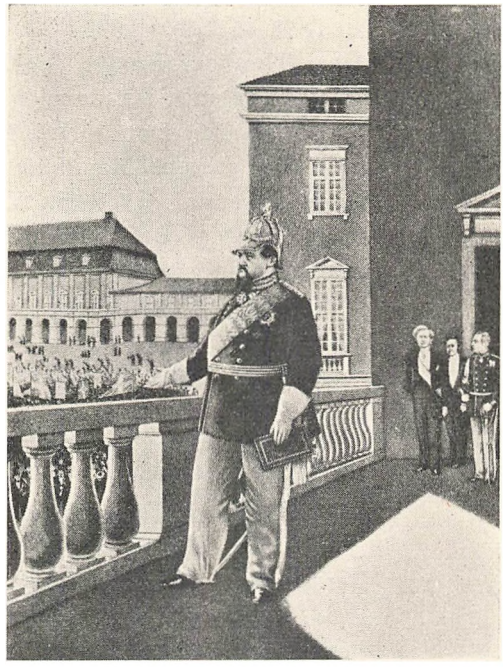

Frederik VII modtager et Grundlovstog

Den Almægtige skænke sin Velsignelse til det af os nu fuldendte Værk, at det maa blive til Danmarks sande Vel!«

Efter Talens Slutning udbragte Formanden, Professor Schouw et »Kongen leve!«, og da Forsamlingens og Tilhørernes Hurraraab var forstummede, sagde Kongen: »Jeg takker Dem allesammen, Gud være med Dem.« — Dermed var Grundlovsarbejdet endt.

Danmarks Riges Grundlov gjaldt ikke for Sønderjylland og Island. Dens Titel gav Løfte om mere, end Tiden indfriede.

Men med Rette har det danske Folk fejret 5. Juni som Folkefrihedens Fødselsdag. Den Dag blev der sluttet en Pagt mellem Konge og Folk, som ikke glemtes. Frederik den Syvende sagde siden ved en Grundlovsfest, at den 5. Juni var en Glædens Dag i hans Liv. Det blev den derved, at han mærkede Folkets Tak for Grundlovens Givelse. Folkets Kærlighed var ikke alene hans Styrke, som hans Valgsprog lød, men ogsaa hans Glæde.

LITTERATUR

N. Neergaard: Under Junigrundloven, I. (1892)

Det danske Folks Historie, VII. (Povl Engelstoft: Det danske Folk 1848—1864). (1926—27)

Alex. Thorsøe: Frederik VII's Regering. (1884—89)

Holger Begtrup: Det danske Folks Historie i det 19. Aarh., III. (1911—13)

N. Neergaard: Danmark i 1848 (i Tilskueren 1898).

Erik Henrichsen: Mændene fra 1848. (1911)

Hans Rosendal: Frederik VII. (1916)

A. F. Kriegers Dagbøger, 1848—80, Bind I. (1920)

»Almuevennen« 1848.

»Fædrelandet« 1848—49.

Falbe Hansen og W. Scharling: Danmarks Statistik, Bind IV. (1880)

P. Munch: Monrads Udkast til Grundloven (Historisk Tidsskrift, 8. R. IV)

Erik Henrichsen: Junigrundloven og dens Forfatter (Gennem 1500 Aar, 1912, S. 118—40)

L. K. D. [d. c. Frederik Barfod]: Den grundlovgivende Rigsforsamlings Historie. (1849)

Beretning om Forhandlingerne paa Rigsdagen, I—II, 1848—49.

Fred. Nørgaard: D. G. Monrad. (1918)

Povl Bagge: Studier over D. G. Monrads Statstanker. (1936)

Eiler Nystrøm: Johan Christian Drewsens Erindringer og Breve (Tilskueren, 1912).

Strandmøllen, Optegnelser af Johan Christian Drewsen (Memoirer og Breve XXV, 1916)

H. N. Clausen: Mit Levneds og min Tids Historie. (1877)

J. N. Madvig: Livserindringer. (1887 og 1917)

C. E. Bardenfleth: Livserindringer. (1890)

L. Koch: A. S. Ørsted. (1896)

J. A. Hansen: Politiske Skildringer af afdøde danske Mænd, I. (1854)

TREDJE AFSNIT

VENSTRES FØRERE

ANTON FREDERIK TSCHERNING

D. G. MONRAD udtalte engang (i Folketinget 9. Marts 1852), at Tscherning og Grundtvig var Folketingets eneste geniale Medlemmer. De var som ildsprudende Bjerge, sagde han, fra hvem der ofte kom lysende Flammer, men ogsaa tit Aske og Lava; de var som to Fyrtaarne, der siger os, hvor Rigsdagen skal vogte sig for at sejle.

Dette er rammende sagt.

Tscherning var afgjort Venstres betydeligste Mand paa Tinge. Han var det i Kraft af sin rige Begavelse, sin sjældne Arbejdsevne, var det ved sin Karakters Renhed og Styrke. Aldrig misbrugte han sin politiske Indflydelse til nogen personlig Fordel. Han var Uegennyttigheden selv.

Han var sit Partis mest fremragende Taler. »Mægtigere og mere naturkraftig Veltalenhed end Tschernings har næppe lydt i vor Rigsdag«, siger N. Neergaard i sit store Værk: Under Junigrundloven. »Ingen af Rigsdagens Talere var idérig som han. Der var en Trængsel af Tanker, ofte fremsatte i en springende paradoksal Form, men oftere endnu vidnende om en dyb og selvstændig Livsbetragtning og om et praktisk-genialt Blik paa en Mangfoldighed af Forhold.«

Ogsaa Monrad, Tschernings samtidige, har engang skildret den ejendommelige og fængende Veltalenhed, der var Tschernings. Han gør det i følgende Ord: »Hvor ofte har ikke hans Tale lydt i Folketingssalen, buldrende, drønende, skummende som en vild Fos, dertil fuld af nye Tanker og rig paa Idéer. Vel stod Tankerne nu paa Hovedet og nu paa Benene, og vel kom Idéerne snart paa Kryds og snart paa tværs, men altid blev Foredraget vægtigt ved et friskt, rigt og ejendommeligt Blik paa enhver Sag.«

Faa danske Politikere har som Tscherning i Ord og Gerning arbejdet for at indskrænke Statens Indgriben og Støtte. Det private Initiativ maatte ikke svækkes. Fik det Lov til frit at udfolde sig, da voksede Folket i Dygtighed og Virkelyst.

Derfor var han en Modstander af Statsstøtte, saa til et Formaal saa til et andet. Helst vilde han have Det kongelige Teater ophævet som Statsscene. Kun den grundlæggende Undervisning i Folkeskolen burde Staten støtte, den videregaaende Uddannelse maatte være Folkets egen Sag. Han bekæmpede derfor Statstilskud til Realskoler, og meget modstræbende gik han med til at yde Statsstøtte til Folkehøjskoler. Han modsatte sig Oprettelsen af Landbohøjskolen for Statens Penge. Han modarbejdede det omsiggribende Embedsmandsvælde. Og selvfølgelig var han en afgjort Modstander af Statens Indgriben i kirkelige Forhold. Statskassen skulde ikke være en Allemandskasse, hvori hver og een kunde stikke sine Fingre. Staten skulde vise Sparsommelighed ogsaa af den Grund, at Mennesker vokser i Styrke og Dygtighed, naar de i videst mulig Grad skal klare sig selv. Og først og fremmest krævede han, at alle offentlige Midler skulde staa under Rigsdagens Kontrol.

Der er Politikere, hvis Virken og Anskuelser kun hører Dagen og Vejen til. Der er andre, hvis politiske Gerning kendes langt ind i Fremtiden. Til disse sidste hører Tscherning. Senere Tiders Venstre staar, selv om andre Veje fulgtes, i Gæld til ham. »Hans Realitetssans prægede Bjørnbakkerne (gennem »Jydsk Folkeforening«), hans militære Nøgternhed Hørup og hans Skole, ved . . . sin Protest mod Statsvælde og sin Forhandlingsdygtighed blev han Forbillede for Politikere som Bojsen og Neergaard.« (Povl Engelstoft).

Anton Frederik Tscherning er født 12. December 1795 i Frederiksværk. Hans Fader, Oberst Ejler Peter v. Tscherning, var Inspektør ved Statens militære Fabrikker dér. Faderen stammede fra Böhmen, Moderen, Marie v. Lützow, Datter af Kaptajn, senere Admiral v. Lützow, var af vendisk Oprindelse.

Tscherning levede en lykkelig Barndomstid i den lille Provinsby. Og navnlig var han stærkt knyttet til sin Fader. »Faa Mænd skylder deres Fader mere end jeg«, siger Sønnen i sine Optegnelser.

Efter Fredsbruddet 1807 henrev den almindelige Krigslyst ham; han valgte Militærvejen, blev 1809 Kadet, 1813 Sekondløjtnant, deltog i Felttoget 1813—14. 1816—18 var han med et dansk Korps i Frankrig, studerede ivrigt Naturlære og Artilleri, traf P. A. Heiberg og Malthe Conrad Bruun, der begge levede i Landflygtighed, og han færdedes meget i liberale Kredse.

Efter sin Hjemkomst blev han udnævnt til Premierløjtnant, var i otte Aar

Assistent hos sin Fader, men afslog Kongens Opfordring til at blive hans Efterfølger som Inspektør. 1828 blev han udsendt til at følge det franske Korps, som Frankrig havde sendt til Grækenland for at hjælpe Grækerne i deres Frihedskamp mod Tyrkerne. Paa Hjemvejen opholdt han sig atter en Tid i Frankrig for at studere militære Forhold. 1829 blev han Kaptajn og var 1830—33 Lærer ved den nyoprettede militære Højskole.

Tidligt var han udpræget Frihedsmand. I sin Assistenttid kom han i livlig Forbindelse med Landbostanden. Han skriver herom i en kort Selvbiografi (1841): »Paa den Tid grundlagde sig den Overbevisning hos mig, at Staten savnede en Middelklasse, at denne kun lod sig finde i Landboklassen, at Bondeudfrielsen var et halvgjort Værk, at Laugsvæsen og Købstadsafpæling var hindrende for en naturlig Udvikling, at Eksamensvæsen for en stor Del var en Støtte for Middelmaadigheden, og at det latinske Laug var Laugenes Laug, og det skadeligste af alle.«

Hans Samtaler med P. A. Heiberg, hans Færden i liberale Kredse i Paris havde gjort stærkt Indtryk paa hans livligt bevægede Sind. Han skriver 1825 i et Brev til Heiberg: »Det skulde inderligt glæde mig engang i mit Liv at komme til at vise i Gerningen, at de Lærdomme, som De saavel i Samtale som i Skrifter har været saa god at meddele mig, har fæstet stærke Rødder hos mig; hidtil har Omstændighederne forhindret det.«

I 1831 kom Forordningen om raadgivende Provinsialstænder, hvorved Frederik den Sjette søgte at imødekomme det vaagnende Frihedsrøre. Men dette var ikke Tscherning nok. Han udsendte 1831 et lille Skrift: »De preussiske Provinsialstænders Historie i korte Træk«. Heri fraraadede han at ordne Forholdene i Danmark efter preussisk Forbillede, men fremhævede derimod den norske frie Forfatning som mere svarende til vor Trang og vore Forhold. Senere udgav han nogle Flyveskrifter om det danske Væbningsvæsen og dets Mangler. Han tog kraftigt til Orde for en gennemgribende Omdannelse af den danske Hærordning. Han foreslaar Indførelse af Folkevæbning, og han fastslaar, at kun i Forbindelse med en repræsentativ Forsamling kan Folkevæbning indføres.

Men en saadan frimodig Kritik af Enevældens Styre, fremsat af en Embedsmand, kunde selvfølgelig ikke passere. Den maatte faa Følger for Tscherning. Snart fik han Bud fra Kongen. Ved kongeligt Reskript af 6. Juni 1833 fik han Ordre til at berejse Preussen, Frankrig og England for at studere de forskel-

lige nye Artillerisystemer og især Jernskytset og give Indberetninger herom. Senere blev hans Sendelse udstrakt til ogsaa at omfatte Østrig, Schweiz, Norditalien, Holland, Belgien, Baden, Württemberg, Bajern og Sachsen. I disse Lande skulde han indhøste Oplysninger om de forskellige Militærforfatninger.

Dette var, i Mildhed sagt, en Landsforvisning. Man vilde foreløbig skille sig af med en Mand, der dristigt havde udtalt liberale politiske Anskuelser.

Men Tscherning valgte imidlertid at forstaa den ham paabudte Rejse som en kongelig Gunst. Han søgte Foretræde hos Frederik den Sjette og takkede for det ærefulde Hverv, der var ham tildelt, hvortil Kongen aabenhjertigt udbrød: »Naa, saa De tager det paa den Maade.«

I Begyndelsen af Juli rejste Tscherning. Men før Afrejsen gav nogle Venner en Frokost for ham hos Madam Lynge i Frederiksberg Allé. En Del unge Mennesker samlede sig udenfor og bragte Tscherning deres Hyldest. Ordfører var den unge Frihedsmand, cand. jur. Orla Lehmann.

Fem Aar tilbragte Tscherning i Udlændighed. Han brugte Tiden vel, saa og lærte meget. Men uendelig syntes ham denne Landsforvisning alligevel at være. Han skriver herom i Februar 1836 til sin Søster Sara, at han bliver vel den evigt vandrende Skomager. Anledningen til, at han bruger dette noget bitre Billede, er, at Kongen har givet ham Ordre til ogsaa at drage til Rusland, for at »tage Land- og Søarsenaler, Vaaben- og Krudtfabrikker i dette store Rige, hvor de findes, i Øjesyn, ligesom specielt at erkyndige sig om alt, hvad det russiske Artillerivæsen angaar«. »Se, det er vidtløftigt«, føjer Tscherning til, »det kan føre mig til den kinesiske Grænse, om der hændelsesvis findes nedskrevet et eller andet Sted paa et Papir i St. Petersborg, at dér skal være et Krudttaarn eller et andet lignende. Jeg lo himmelhøjt, da jeg læste den Ordre.«

Han gik imidlertid straks i Lag med at lære Russisk, men en ny Ordre udsatte hans Rejse. Og den første Ordre blev ikke senere gentaget. I Juni 1838 blev han hjemkaldt. Hans Forvisningstid var til Ende.

Efter sin Hjemkomst søgte han Afsked fra Hæren med Pension. Men hans Begæring blev afslaaet. Han anmodede da om to Aars Orlov uden Løn, og dette blev ham tilstaaet.

Igen rejste han til Udlandet, denne Gang af egen fri Vilje. Et Aars Tid

var han Leder af et Kulværk i Auvergne og siden af Jernbanen fra Montpellier til Cette.

I Slutningen af 1840 vendte Tscherning igen hjem til Danmark. Et Par Maaneder efter sin Hjemkomst blev han udnævnt til Batterichef. Men allerede samme Aar fik han sin Afsked fra Hæren i Naade og med Pension. En Ændring i Hærforholdene stod for Haanden, og der udgik Opfordring til Officererne, at de kunde melde sig, om de ønskede Afsked. Tscherning indsendte Ansøgning, som blev bevilget.

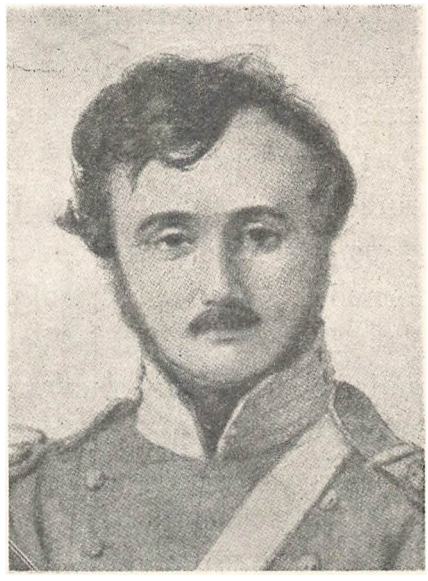

A. F. Tscherning (Blyantstegning)

I de følgende Aar var Tscherning optaget af mange Slags Forretninger. Han var paa Rejse i Frankrig for Handelshuset Suhr, han rejste herhjemme og anlagde Tørreovne for Kornhandelshuse, han stod i Spidsen for Ombygningen af en Del store Pakhuse paa Christianshavn, som Grosserer Alfred Hage havde købt.

Men hans store Interesse for Politik hvilede ikke. Udlændighedsaarene havde ingenlunde kølnet hans Kærlighed til Friheden, tværtimod.

Han havde aldrig ventet, at der under Frederik den Sjettes landsfaderlige Regimente kunde ske store Ting i Retning af Frihed. Stænderforsamlingerne var kun »Lappeskræderi« efter Tschernings Mening. Han opholdt sig i Udlandet, da den gamle Konge døde, og han kunde ikke rigtig tro paa, at Sorgen over Kongens Død var saa stor, som Bladenes Beretninger gav Indtryk af. Til sin Søster Sara skriver han i Februar 1840, at det dog var Højdepunktet af Vildfarelse at betragte den afdøde Konge som en god Regent. Og han føjer ironisk til: »Sig mig dog, hvordan det virkelig hænger sammen med denne Sorg, som jeg finder trykt paa alle Blade, har I virkelig grædt, saa Landet flyder i Taareoversvømmelser?«

Men med Christian den Ottendes Tronbestigelse oprandt en Tid, som Frihedsvennerne saa hen til med Forventning.

Ogsaa Tscherning haabede, at en fri Forfatning i nær Fremtid skulde blive til Virkelighed. Og han deltog i Arbejdet for dens Komme. Han var

en flittig Skribent, især i »Fædrelandet«, og han var virksom for Oprettelsen af »Bondevennernes Selskab« 1846. Han blev dets Formand og var det til 1854 med Undtagelse af de Maaneder i 1848, da han var Krigsminister.

Han deltog med Kraft og Varme i Martsbevægelsen i 1848. Under Dannelsen af den nye Regering var Tanken meget tidligt bleven henledt paa ham. For ham selv kom Tilbudet til ham om at overtage Stillingen som Krigsminister uventet. Den 22. Marts opholdt han sig sammen med andre af den nye Tids Førere hos Professor Schouw; her fik han Bud om, at han var kaldt til Kongen. Han var saa uforberedt paa dette, at han først maatte ile til sit Hjem for at klæde sig om, inden han kunde møde paa Slottet. Og han vægrede sig længe mod at overtage Ministerposten. Han gjorde opmærksom paa, at han kun var afskediget Kaptajn, og Hæren var vant til at have Mænd af højere Rang i Spidsen. Men endelig sagde han Ja paa Betingelse af, at han fik den fornødne Magt og Myndighed. Han forlangte, at Kongen skulde frasige sig Ret til at gribe ind i Hærledelsen. Alt Hærvæsenet vedrørende skulde staa under Ministerens Ansvar. Kongen sagde Ja til denne Ordning, og den 22. Marts blev Tscherning udnævnt til Krigsminister.

Han var den rette Mand til at overtage denne vanskelige Post. Han havde den store Befolknings Tillid. Han ejede de Egenskaber, der krævedes: et klart og hurtigt Hoved, en enestaaende Arbejdsevne, Udholdenhed og Mod til at paatage sig et Ansvar.

Han lod indrette et Soveværelse ved Siden af sit Kontor i Krigsministeriet paa Amalienborg, saa han Dag og Nat kunde være til Stede. I Maaneder saa han ikke sit Hjem, undtagen naar han var hjemme for at spise til Middag. Hver Formiddag kom hans Hustru (Eleonora Kristine Lützow, Adoptivdatter af hans Morbroder, Generalmajor Lützow) med Mad til ham. Hun skriver herom: »Med min lille Flaske med Chocolade eller Bouillon i Syposen løber jeg hver Formiddag til Ministeriet for med Mad at holde lidt oppe paa min med Arbejde overlæssede Mand, og hver Aften Kl. 9 ½ gaar jeg atter derud, er der en Time og skænker The.«

Den høje Ministerstilling gjorde hverken hende eller hendes Mand svimle. Fra alle Sider bæres vi paa Hænderne, skriver Fru Tscherning, og mange, der før neppe kendte os, bøjer sig nu for os, og de forsikrer, at de altid har beundret og elsket Tscherning. Det er nu Verdens Gang. Vi staar som det simple borgerlige Ministerium og giver Tonen an for Nøjsomhed og Tarvelighed, uden Rang

og Titler, uden Ekvipage og Tjenere o. s. v. Vi har for en Mand i den Stilling og for det Arbejde kun en tarvelig Løn af 2400 Rdl.

A. F. Tscherning.

Ogsaa Tscherning tog sin Ophøjelse ganske jævnt. Dagen efter Bov-Kampen var han Kongens Gæst til Middag sammen med adskillige andre. Han var iført sin Uniform som afskediget Kaptajn. Men dette behagede ikke Frederik den Syvende. Han tilkaldte sin Generaladjudant, Oberst Schøller, og bad om at faa hans Epauletter, lod dem fæste paa Tschernings Skuldre og kaldte ham Oberst. Men Tscherning kunde ikke bevæges til selv at undertegne en Indstilling herom. Den kom først efter hans Afgang som Minister. — Senere vilde Kongen tildele Tscherning Kommandørkorset, (Ridder af Dannebroge var han bleven 1841), men Tcsherning frabad sig bestemt denne Hædersbevisning, idet han sagde: »Jeg har Møje nok med at dæmpe Forfængeligheden hos Officererne, men jeg vil umuligt kunne gøre det, naar jeg selv tager mod Ordener.«

Under de vanskeligste Forhold fik Tscherning i Løbet af et Par Uger stillet en Hær paa en halv Snes Tusinde Mand paa Benene. Han levede og aandede i sit Ministerium. Med heldig Haand valgte han Oberst Hedemann til kommanderende General og den 36-aarige Kaptajn Læssøe til Stabschef, Generalens nærmeste Raadgiver. Læssøe var ligesom Tscherning i sin Tid falden i Unaade, fordi han havde udtalt sig for større politisk Frihed. Ogsaa han var bleven sendt til Udlandet for at studere Hærvæsen. Allerede som ganske ung Officer havde Læssøe vist, at han besad enestaaende militære Evner, og det var Tschernings Mening, at den unge Læssøe skulde være Felttogets egentlige Leder.

Eleonora Tscherning.

Selv blandede Tscherning sig nu og da i Overkommandoens Forhold, men ikke altid

med heldig Haand. Hans Evne var at organisere, ikke at lede. Men da han den 15. November 1848 traadte tilbage som Krigsminister, havde Danmark en Felthær paa omtr. 30000 Mand, og ved at gennemføre almindelig Værnepligt havde han sørget for, at hele Landets unge Mandskab kunde komme Landets Forsvar til Gode.

Mest var Tscherning optaget af sin Gerning i Krigsministeriet. Men han deltog ogsaa med Kraft i det samlede Ministeriums Arbejde. Han var Martsministeriets mest demokratiske Medlem, ønskede ikke at vige fra den almindelige Valgrets Linje og var derfor Modstander af Kongevalg til Rigsforsamlingen.

Frederik VII.

Efter sin Afgang som Minister blev Tscherning kongevalgt Medlem af Rigsforsamlingen. Ogsaa her gjorde han sig stærkt gældende, men det er dog først senere, at han træder helt i Forgrunden som Venstres politiske Fører.

Ved det første Valg til Rigsdagen, i December 1849, valgtes han til Medlem af Folketinget for Holbæk Amts anden Valgkreds (Svinninge) uden Modkandidat.

Med Undtagelse af Tiden fra Februar til Maj 1853 repræsenterede han denne Kreds til 28. Juli 1866, og ved hvert Valg blev han valgt ved Kaaring uden Afstemning. Saa almindelig var Tilliden til ham.

Ved Februarvalget 1853 forlod han sin sikre Kreds for at tage Kampen op mod den nationalliberale Professor Kayser i Lyngbykredsen, men blev ikke valgt, fik 506 Stemmer mod Kaysers 689.

I Svinningekredsen var Tschernings Ven og politiske Meningsfælle, Gaardejer Hans Jensen, Kundby, bleven valgt ved Februarvalget. Men han skriver straks efter Valget til Tscherning, at han gerne vil trække sig tilbage, for at Tscherning ved et Udfyldningsvalg atter kunde blive valgt i sin gamle Kreds. Men Tscherning afslog dog dette Tilbud. Han skriver herom i et Brev til Hans Jensen: »Jeg takker Dem. . . . paa det venskabeligste for Deres Tilbud at ville trække Dem tilbage for at aabne Adgang for mig; jeg skal sætte lige saa megen Pris derpaa, som om jeg havde benyttet Tilbudet, men jeg kan ikke

benytte det. . . . Jeg tager Udfaldet af Valget i Lyngby som et Fingerpeg fra den Magt, som styrer Verdens Begivenheder, og vil forsøge, om jeg maaske kan tjene den Sag, jeg kalder den gode, ved at staa udenfor.«

Hans Jensen gentog sit Tilbud, og da nyt Valg efter Folketingets Opløsning skulde finde Sted den 27. Maj 1853, sagde Tscherning Ja til igen at stille sig i sin gamle Kreds. Paa Valgdagen var Hans Jensen hans ordførende Stiller og sagde bl. a. i sin Tale: »Det er efter mit Ønske, at Hr. Oberst Tscherning stiller sig her. Jeg synes, at det er en stor Ære for Valgkredsen at faa en Repræsentant som Hr. Obersten. Ja, vi kan sandelig være stolte deraf. Det er i mine Tanker en af Danmarks første Frihedsmænd. Gid Danmark aldrig skulde savne saadanne Mænd med saa store Aandsgaver og saa ærlig Villie til at bruge dem i sit Fædrelands Tjeneste.«

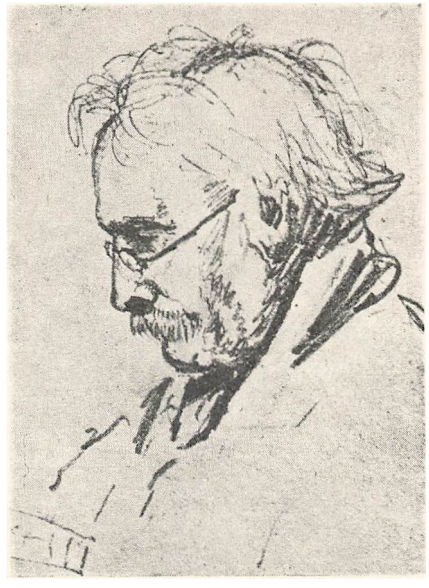

Tscherning 1872.

Tscherning blev valgt og var som nævnt Svinningekredsens Repræsentant til 1866, da han trak sig tilbage.

Kun faa havde saa stor Indflydelse paa Folketingets Arbejde som Tscherning. Han var næst efter J. A. Hansen Venstres egentlige Fører. Hans Navn vil ofte blive nævnt i den almindelige Fremstilling af Venstres Historie i Halvtredserne og Tredserne.

I hele sin Rigsdagstid var han Medlem af Folketingets Finansudvalg, 1859—63 og 1865 dets Formand. Desuden havde han Sæde i mange andre vigtige Udvalg. Fra 1854—64 var han kongevalgt Medlem af Rigsraadet.

Naar Rigsdagen var samlet, opholdt han sig som Regel fra tidlig Formiddag til sen Aften i Rigsdagsbygningen. Altid mødte han til fastsat Tid til Udvalgsmøder. Alle maatte beundre hans Pligttroskab og hans sjældne Arbejdsevne.

Med lidenskabelig Iver kæmpede han for at bevare Junigrundlovens almindelige Valgret og dens Lighed. I den Valgkamp, der gik forud for Grundlovsvalget 1866 deltog han fra 17. Maj til Maanedens Udgang i en Række Møder i Jylland for at faa valgt Mænd, der vilde sige Nej til den ændrede Grundlov. Og da 66-Grundloven, med dens indskrænkede Valgret til Landstinget,

var vedtaget, ønskede han ikke oftere at stille sig til Valg, skønt han ikke manglede Opfordringer dertil. »Jeg taler her i denne Sal for sidste Gang, hvis dette Forslag bliver til Grundlov«, udtalte han i Folketinget under de afsluttende Forhandlinger om Grundloven. Den Dag, den nye Grundlov fik Kongens Underskrift, d. 28. Juli, nedlagde Tscherning sit Mandat.

Tschernings Mindesten paa Himmelbjerget.

Han forlod da for bestandig den politiske Kampplads. Da Folketinget i 1868 valgte ham til Statsrevisor for at faa Gavn af hans rige Erfaring og store Indsigt, nægtede han af Hensyn til sin Alder at modtage Hvervet. Kun i det af Dr. Winther udgivne »Nørrejydsk Tidende« udtalte han sig nu og da om politiske Forhold.

Fra 1854 boede Tscherning og hans Familie paa Ørholm et Par Mil Nord for København. Her havde han lejet den store Hovedbygning med Have. Her kunde han bo billigere end i København, og Børnene kunde færdes under landlige Forhold. Hans Indtægter var aldrig meget store. Men han trøstede sig med, at der var to Maader at være rig paa: den ene var at have mange Penge, den anden at kunne undvære dem. I Rigsdagstiden boede han i København og var kun hjemme paa Ørholm om Søndagen.

Tscherning bevarede sin Aandslivlighed og sin legemlige Sundhed næsten til det sidste. Kun nogle faa Dage var han syg, inden Døden kom. Han blev i Slutningen af Juni 1874 angrebet af Lungebetændelse. Nogle Dage saa det ud til, at hans kraftige Natur skulde modstaa Sygdommen, men den 29. Juni døde han.

Efter hans eget Ønske foregik hans Jordefærd i største Stilhed. Han blev begravet den 3. Juli Kl. 9 om Formiddagen paa Garnisons Kirkegaard, kun fulgt af faa Venner, der havde faaet Tiden at vide. Blandt de tilstedeværende var Kongens Repræsentant. Pastor Johannes Fibiger forrettede Jordpaakastelsen og bad Fadervor, men ingen Tale blev holdt. Hans Grav ligger ikke langt fra General Ryes.

I 1881 blev der rejst et Mindesmærke i Svinninge for Tscherning og to Aar efter et paa Himmelbjerget. I 1912 blev der paa Anker Heegaards Fabrikkers Hovedbygning i Frederiksværk indsat en Mindetavle, der siger, at her blev A. F. Tscherning født.

LITTERATUR

Af Anthon Frederik Tschernings efterladte Papirer, udgivet af hans efterlevende Familie, I—III. (1876—78) — H. Bøgedal: Anton Frederik Tscherning. (1897) — F. Falkenstjerne: Anton Frederik Tscherning. (1895) — Erik Henrichsen: Mændene fra 1848. (1911) — J. P. Jensen: Sjællandske Bønder. (1920) — Sofus Høgsbro: Mit Forhold til Grundtvig, Tscherning og Monrad. (1902) — Af Eleonora Christine Tschernings efterladte Papirer (Memoirer og Breve VIII, 1908). — J. P. Jensen: Tscherning og Svinningekredsen. (Fra Holbæk Amt 1927) — Af Artikler i Dagblade og Afhandlinger i Tidsskrifter nævnes: »Berlingske Tidende« $^{15}/_{5}$ 1869 (af D. G. Monrad), Eftermæle i »Morgenbladet«, »Berlingske Tidende«, begge Steder 30. Juni 1874, og i »Dank Folketidende« 10. Juli 1874; »Sorø Amtstidende« 16. Septbr. 1924 (af Tormod Jørgensen), »Præstø Amts historiske Aarbog« 1925 (af J. V. Christensen). — Iøvrigt findes der i samtidiges Erindringer en Række Bidrag til Tschernings Historie. — Til Artiklen om Tscherning i »Dansk biografisk Haandleksikon« er føjet meget udførlige Litteraturhenvisninger.

BALTHAZAR CHRISTENSEN

Det var ikke sunget for Balthazar Christensens Vugge, at han skulde blive Fører for en politisk Bevægelse, der især havde sine Tilhænger blandt Bønder.

Hans Barndomsby var Randers, hvor han blev født 25. Oktober 1802. Hans Fader var Ritmester, senere Generalmajor, hans Moder, Kirstine Bang, var Købmandsdatter og hørte til en af Byens gamle og fornemme Slægter.

Ritmesteren og hans Hustru havde ikke mindre end 15 Børn, men der blev dog Raad til at lade Balthazar studere. Han blev Student fra Randers Skole 1819, juridisk Kandidat 1825.

Allerede i sin Barndom og første Ungdom i Randers lyttede han til det Frihedsbudskab, som den franske Revolution havde sendt ud over Landene. Og i sin Studentertid i København blev han mere og mere grebet af de politiske Frihedsidéer.

Han var med til at stifte Studenterforeningen i 1820; her drøftede han i jævnaldrende Kammeraters Kreds Dagens politiske Spørgsmaal. Studenterforeningen blev for ham som for mange siden en politisk Tumleplads, der forberedte til Deltagelse i det offentlige Liv. Han var altid Fyr og Flamme, havde, som det blev sagt om ham, »en Raket i Enden«.

I nogle Aar var han Herredsfuldmægtig i Viborg. Men Udlængsel førte ham bort fra Danmark. I et Par Aar var han ansat ved Kolonibestyrelsen for de danske Kolonier paa Guineakysten i Afrika. Den Dagbog, han førte, giver et levende Indtryk af hans livfulde og lidenskabelige Sind. Hans Valgsprog var et Par Linjer af Schiller:

»og sætter I ikke jert Liv paa Spil,
jert Liv I da aldrig vinde vil.«

En Begivenhed, han oplevede paa Rejsen, gjorde et stærkt Indtryk paa ham. Ud for Dover i den engelske Kanal mødte det Skib, han sejlede med, en fransk Brig, som hilste med det napoleonske trefarvede Flag og ikke med Kongeslægtens hvide Liljebanner. Hvad var der sket, spurgte han forundret. Først nogle Dage efter klaredes Gaaden for ham. En dansk Kaptajn kom om Bord og fortalte om Julirevolutionen i Paris. Balthazar Christensen jublede over denne Sejr for Frihedens Sag.

Ogsaa under sit Ophold paa Guineakysten fulgte han, saa godt han kunde paa saa fjernt liggende et Sted, Dagens Begivenheder med den største Interesse. Han regnedes for at være »rasende Demokrat«.

Han havde mange Planer til Ændringer i Koloniernes Styrelse, syntes, at den danske Ledelse af disse baade var raadvild og uforstandig. Han sluttede Venskab med den danske Købmand Richter og nød godt af hans Erfaring baade om Negrenes og de hvides Forhold. Men netop hans Venskab med Richter bragte ham i Uvenskab med Koloniens Guvernør, Hein. Denne følte sig fornærmet af Købmand Richter og forbød alle danske Embedsmænd at besøge ham. Alligevel traf Guvernøren Balthazar Christensen i Købmandens Selskab, og da Balthazar Christensen ikke vilde love at bryde Forbindelsen med Richter, fik han nogle Dages Arrest. Han klagede til Koloniraadet, men Guvernøren gav ham Ordre til at afrejse fra Kolonien, saa snart Skibslejlighed gaves.

Snart var han da igen i Danmark. Naturligvis var ogsaa her hjemme Embedsvejen spærret for ham. Men sine Frihedstanker vilde han ikke slippe. Med stor Iver deltog han i den begyndende Frihedsbevægelse. Han talte Trykkefrihedens Sag. Efter Frederik den Sjettes Død i December 1839 var han sammen med Lehmann, David og andre medvirkende til, at Ugebladet »Fædrelandet« blev Dagblad. Balthazar Christensen blev dets ansvarlige Redaktør.

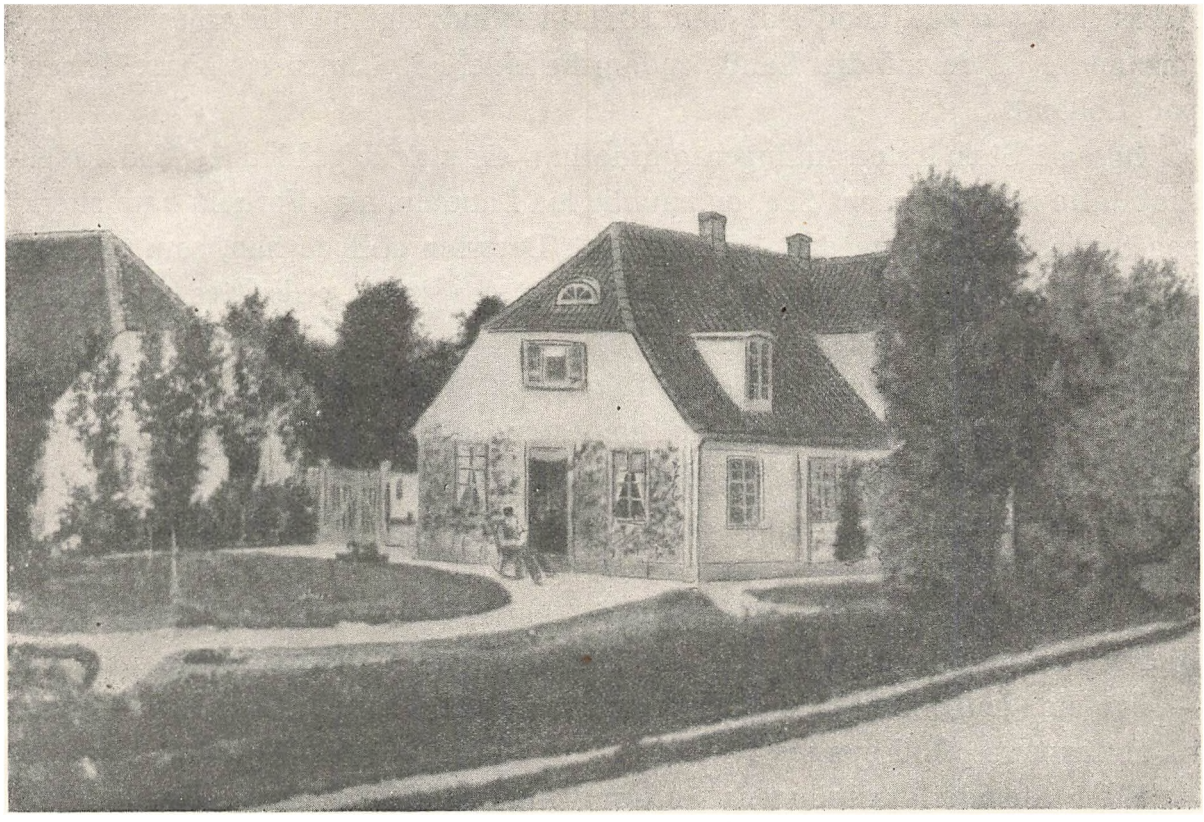

»Grøndal« (efter Fru Marie Krabbes Maleri)

Nu — efter Kongeskiftet — gjaldt det om at understrege, hvilken Betydning en fri Forfatning kunde faa, og han arbejdede ivrigt derfor i sit Blad, men paadrog sig en Række Retssager, og 1841 maatte han trække sig tilbage fra Redaktørstillingen, da han ved Dom var sat under Censur for en Tale, han havde ladet offentliggøre i »Fædrelandet«.

Men andre Felter aabnede sig for hans Virkelyst. 1835 havde han indgaaet Ægteskab med en Datter af Bogtrykker Græbe, Oline Tønderine Ingeborg Græbe. Hendes Medgift satte ham i Stand til samme Aar at købe en Gaard paa 13½ Td. Hartkorn, »Grøndal« paa Frederiksberg. Han var Borgerrepræsentant i København 1840—43, og hans Kræfter blev taget i Brug til landkommunalt Arbejde. Han blev Medlem af Sogneforstanderskabet for Frederiksberg og Hvidovre. Han satte igennem, at Sogneforstanderskabets Møder blev holdt for aabne Døre, og at dets Forhandlinger blev offentliggjorte. Senere var han Medlem af Københavns Amts Amtsraad.

Gennem sin Virksomhed vandt han Landboernes Tillid, og hans frisindede

Anskuelser var saa kendt, at han 1841 blev indvalgt i Østifternes Stænderforsamling af de mindre Landejendomsbesiddere i Sønder og Nørre Herred paa Lolland.

Ogsaa i Stænderforsamlingen gjorde han sig stærkt gældende. Med Lidenskab talte han Frihedens Sag, og navnlig laa Landalmuens Forhold ham stærkt paa Sinde. Sammen med Fabrikant J. C. Drewsen stillede han, som tidligere omtalt (S. 52), i 1844 forgæves Forslag om, at der skulde nedsættes en Landbokommision.

Balthazar Christensen fik som Tak for sit Virke en Række Takadresser, Tilliden til ham blandt Østifternes Bondestand øgedes, og hans og hans Kampfællers Arbejde medvirkede til den Bonderejsning, hvis Frugt er Dannelsen af »Bondevennernes Selskab« 1846. Balthazar Christensen blev Medlem af dets første Bestyrelse.

I Stænderforsamlingen 1846 støttede han Orla Lehmanns Forslag om en fri Forfatning. Men navnlig virkede han stadig for Bondens Frihed; han var — ligesom den omrejsende Husmandsfører Peter Hansen, Lundby — med til at forstyrre Godsejernes Nattero.

Efter Stænderforsamlingens Slutning modtog han atter en Række Takadresser, og Landboere i Københavns Amt skænkede ham et Gulduhr og holdt et Festmaaltid til hans Ære paa »Bellevue« ved Klampenborg. Carl Ploug havde til Festen skrevet en Sang: »Der gaar en Stand i Kofte grov«, hvori det hedder om Balthazar Christensen:

»Held ham! som nys paa Tinge stod
med Villie fast og frejdigt Mod
og kæmped' ærligt Fod for Fod
for Bondens Ret og Ære.«

Saa kom det store Aar, Aaret 1848. Efter Tschernings Indtræden i Martsministeriet blev Balthazar Christensen valgt til Formand for »Bondevennernes Selskab« og beholdt dette Hverv til 1858.

Denne Formandspost gav ham betydelig Indflydelse. Den 23. Marts udsendte han (sammen med Gleerup) en Henvendelse til Bondestanden. Den indledes med Ordene: »Fædrelandet er i Fare!« Han opfordrer til at vise det nye Ministerium fuld Tillid; Tschernings, Lehmanns og Monrads Navne er

Borgen for, at Ministeriet er Tillid værd, og han tilskynder til mandig og modig og opofrende Handling i Frihedens og Fædrelandets Tjeneste.

Den 3. April udsendte han en ny Henvendelse til Bondevenneselskabets Medlemmer. Han anbefalede Oprettelse af Væbningskomitéer, der bl. a. kunde skaffe Hæren gode Heste uden Betaling. Et Vidnesbyrd om hans store Indflydelse er det, at han efter General Hegermann-Lindencrones Opfordring i Løbet af fire Dage fik sjællandske Bønder til at stille 400 Heste til Raadighed for Hæren. Der var i de Dage ingen, der i den Grad nød Folkeyndest hos Bondestanden som Balthazar Christensen.

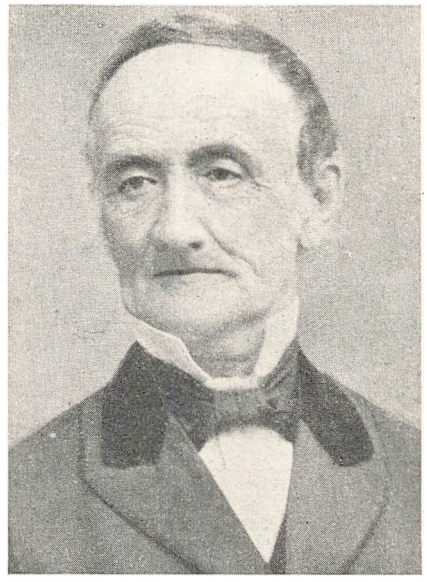

Balthazar Christensen

Hans Deltagelse i de store Begivenheder i 1848 og hans betydningsfulde Indsats i Grundlovsarbejdet er tidligere omtalt.

Ogsaa i de følgende Aar deltog han virksomt i det offentlige Liv. Ved det første Folketingsvalg i December 1849 blev Balthazar Christensen valgt som Folketingsmand fra Holbæk-Kredsen, fra 1852—53 repræsenterede han Blæsenborg-Kredsen, 1853—66 var han Landstingsmand, valgt i 2. Landstingskreds, fik atter Sæde i Folketinget som Folketingsmand for Frederiksund-Kredsen 1866—73 og for Middelfart-Kredsen 1875—82. 1853—80 var han Statsrevisor.

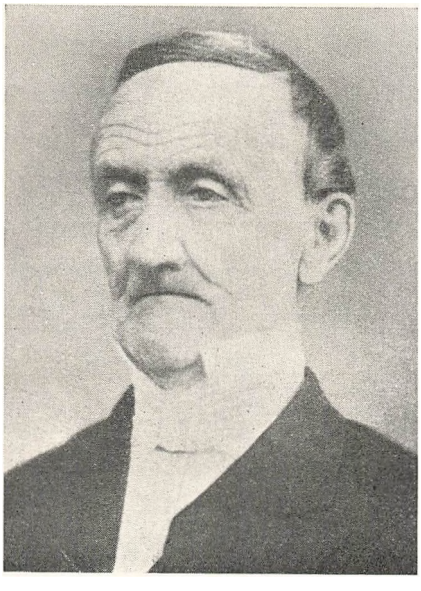

Balthazar Christensen

Sit politiske Livs Højdepunkt naaede Balthazar Christensen i 1849. Hans Indflydelse i Aarene derefter var ikke ringe, men andre end han havde Førerpladserne. Da Venstre 1854 delte sig i den Tscherning-Winther'ske og den Balthazar Christensen-J. A. Hansen'ske Fløj dalede hans Indflydelse især.

Hertil bidrog ogsaa hans vanskelige økonomiske Forhold. Han havde i 1848 opgivet sin store Sagførerforretning for helt at hellige sig det offentlige Livs Arbejde. Nogen Embedsstilling ønskede han sig ikke, da han fuldt ud

vilde bevare sin Uafhængighed. Med sin første Hustru, der døde 1843, havde han otte Børn. Mod Slutningen af Aaret 1844 giftede han sig igen, med Caroline Marie Olsen, Datter af den senere Brændevinsbrænder Peter Olsen. I dette Ægteskab var der 16 Børn. Hans anden Hustru døde først 1916, 93 Aar gammel. Nogen stor Økonom var Balthazar Christensen aldrig, »Grøndal« gav ham kun ringe Indtægt, og hans store Familie stillede større Krav til hans Tegnebog, end han kunde magte. Ofte var han i Pengenød. Allerede i 1848 blev der da af Venner skænket ham et anseligt Beløb, senere kom andre Indsamlinger i Gang. I Aarene 1848—52 modtog han ialt 28000 Kr. som Gave. Hans uselviske Arbejde for den fælles Folkesag begrundede i høj Grad denne Vennernes Godgørenhed. Men hans politiske Modstandere undlod ikke at udnytte disse Indsamlinger mod ham.

I sin Landstingstid var han Fører for den lille Venstregruppe i Landstinget. Han stod i nær Forbindelse med Grevinde Danner og var i høj Grad virksom ved Dannelsen af Ministeriet Rottwit. Under Grundlovsforhandlingerne i 1865—66 indtog han fra først til sidst et Nejstandpunkt til en i demokratisk Henseende forringet Grundlov, og han deltog med stor Kraft i Nejsigernes Valgkamp i Sommeren 1866.

Ved Landstingsvalget 23. Juni 1866 opnaaede han ikke Valg, men fik i Oktober samme Aar Sæde i Folketinget. Han sluttede sig til det grundtvigsk prægede nationale Venstre, som da dannedes. Uden at være Grundtvigianer i Ordets almindelige Betydning følte han sig stærkt knyttet til de Rigsdagsmænd, der virkede for de grundtvigske Frihedskrav paa Skolens og Kirkens Omraade.

Han deltog med Glæde i Dannelsen af det forenede Venstre 1870 og blev dets første Formand, men C. Berg var Partiets egentlige Leder.

Ved Folketingsvalget i November 1873 opnaaede han ikke Genvalg i Frederikssundkredsen og maatte nu træde tilbage som Formand for det forenede Venstre. Men han blev valgt til Æresmedlem af og Æresformand for Partiet, og da han 1875 igen blev Folketingsmand, blev han atter valgt til Formand for Partiet. Men stadig var hans Formandsstilling mere en Ærespost end en virkelig Førerstilling. »Han var«, som Dr. N. Neergaard skriver, »sit Partis højt hædrede Veteran, der af alle æredes for sin Overbevisningstroskab, Uselviskhed og store Fortidsindsats i Venstres Politik«.

Ved Venstres Deling 1878 sluttede Balthazar Christensen sig til den moderate Gruppe, ledet af Frede Bojsen og Holstein-Ledreborg.

Balthazar Christensen hører ikke til de største Førerskikkelser inden for Venstre. Tscherning overgik ham i Tankerigdom og glimrende Veltalenhed, og han kunde ikke maale sig med J. A. Hansen i Skarpsindighed og taktisk Snille og Kløgt. Men han havde meget stor samlende Evne. I Troskab mod Frihedens Sag var ingen større end han. Med stor Pligtfølelse røgtede han det Hverv, Vælgerne gav ham. Han mødte altid i rette Tid til Rigsdagens Møder.

Balthazar Christensens Gravsted

Han var altid at finde som opmærksom Tilhører paa sin Plads i Salen. Hverken Sygdom eller Alder afholdt ham fra at gøre sin Pligt. Han rejste sig fra Sygelejet for som Aldersformand at kunne aabne Folketingets første Møde i Rigsdagssamlingen 1881—82. Og han var, siger hans unge Ven Harald Holm, sikkert beredt paa at ende sit Liv paa Aldersformandens Plads.

Balthazar Christensen havde, skrev Carl Ploug ved hans Død, et uforfærdet eventyrligt Mod. Det viste sig ikke alene i det offentlige Liv, men ogsaa i hans private Liv. Mange tunge Sorger mødte ham. Hans ældste Søn, der var juridisk Kandidat, faldt i 1864 ved Fredericia, og en Datter, der havde været gift i Sydamerika, kom sindssyg hjem. Men de Sorger, der ramte ham, og de økonomiske Bekymringer, han havde, kunde vel bøje ham, men ikke knække hans Mod.

Balthazar Christensen stod midt i Dagens Strid og havde mange Modstandere, men i sin Mindetale over ham fra Folketingets Formandsplads

kunde Sofus Høgsbro med Rette fremhæve, at Balthazar Christensen næppe selv blandt sine skarpeste politiske Modstandere havde nogen personlig Uven.

Ikke mindst den danske Bondestand staar i stor Taknemmelighedsgæld til Balthazar Christensen.

LITTERATUR

Harald Holm: Balthazar Christensen. (1887) — N. Neergsard: Under Junigrundloven, I—III. (1882—1916) — »Dansk Folketidende« 5. Maj—23. Juni 1882. — »Illustreret Tidende« 21. Maj 1882. — Hans Jensen: De danske Stænderforsamlingers Historie, II. (1934)

ASMUND CHRISTIAN GLEERUP.

Gleerup er en af Bondebevægelsens største Skikkelser. Almindelig kendt blev hans Navn en Novemberdag i 1845.

Regeringen mødte den voksende Bondebevægelse med Forbud og Cirkulærer. Men det gav den kun ny Vækst. Det er en Livets Lov, at en ny Bevægelse ikke dræbes, men vokser i Styrke og Omfang ved Forfølgelse.

I nogen Tid var der blevet indsamlet Underskrifter paa en Adresse til Kongen; bl. a. indeholdt den Kravet om Indførelse af almindelig Værnepligt og Fæstes Overgang til Selveje. Den fik 9324 Underskrifter, hvoraf langt de fleste var fra Sjælland. Og den 24. November 1845 søgte et Udvalg paa 13 Bønder Foretræde for Kongen for at overbringe ham Adressen. Men Kongen nægtede at modtage Bondedeputationen.

Den følgende Dag holdt frisindede Københavnere et Gilde paa den kongelige Skydebane til Ære for Bønderne. Særlig Balthazar Christensen og Drewsen var ivrige for at faa denne Fest afholdt. Københavns mægtige Politidirektør Cosmus Bræstrup gjorde sit til, at Mødets Betydning blev indlysende for alle. Han søgte at lægge Hindringer i Vejen for det, saa det ikke kunde holdes. »Fædrelandet« begynder sin Beretning om Festen med at hentyde til dette: »Conferensraad Bræstrup ynder ikke Selskabelighed . . thi i et Selskab aabnes rigtignok Hjerterne, men der løses ogsaa Tungerne, der flyver det frie, det bevingede, det uigenkaldelige Ord; og Ordet er mægtigt, det ved han jo, det vækker Stemninger og skaber Tilstande; Ordet er en farlig Udsæd, hvoraf der ligesom af Dragens Tænder kan vokse bevæbnede Mænd; Ordet har skabt Verden, hvor let kunde det altsaa ikke støde en Trone over

Ende? Ordet maa Conferensraad Bræstrup især passe godt paa, naar han vil passe paa Tronen; men det er en egen Sag dermed, man kan ikke slaa det ned med en Stok, man kan heller ikke lade det paagribe af en Betjent, man kan ikke stænge det inde bag Jernstænger . . . .; man kan intet andet gøre ved det end sætte det under Tiltale bagefter, naar det har gjort sin Virkning, og derved forstærker man netop Virkningen. Derfor ynder Conferensraad Bræstrup ikke Selskabelighed . . .«

Men Festen blev holdt, og den fik bl. a. den Betydning, at der her skabtes en betydningsfuld Forbindelse mellem den borgerlige Liberalisme og Bondebevægelsen.

Der blev holdt mange Taler, af Balthazar Christensen, Tscherning, Orla Lehmann og ogsaa af den sønderjydske Fører, Laurids Skau, som tilfældigt var i Byen. Sange skrevne til Lejligheden blev sungne, Sange af Grundtvig, Ploug og andre — en Sang af Fr. Barfod var bleven beslaglagt.

Saa blev Ordet givet til Skolelærer Gleerup.

Skolelærer Gleerup! Hvem er han, spurgte de fleste. Ikke mange kendte ham.

Men da han havde sagt nogle Sætninger, lyttede alle. Der stod han, noget lille og spinkel, med fine, aandrige Træk. Hans Stemme lød klar og indtrængende: »Hvis Begivenhederne gaar i Kredsløb«, sagde han, »da har Bondestanden gennemløbet den ene Halvdel af Cirklen fra oven og nedad, fra den højeste borgerlige Anseelse til den dybeste borgerlige Fornedrelse; nu staar det tilbage for Bonden at gennemløbe den anden Halvdel, fra neden opad, at genvinde og generobre sit Navn i den oprindelige Betydning. Og han vil det, mine Herrer! thi her begynder at ytre sig tydelige Tegn paa, at — *nu kommer Bonden*, at vi igen vil faa Bondesprog at høre og Bondevillie at fornemme . . . . Ikke som om jeg vilde prædike eller ikkun ønske et Bondevælde — nej lige saa lidt et Bondevælde som et Adelsvælde — ingen Stand over den anden, ingen Stand under den anden, alle ved Siden af hinanden, og Loven over alle«.

Denne Tale, hvoraf kun er gengivet et lille Brudstykke, virkede stærkt. Orla Lehmann, der sad skraas over for Gleerup, lyttede med Glæde og med spændt Opmærksomhed til hans Ord. En unavngiven Forfatter har i »Illustreret Tidende« 1865 skildret sit Indtryk af Talen saaledes: »Fra det Øjeblik af var Gleerups Veltalenhed en Kendsgerning, og hans hidtil ukendte

Navn paa alles Læber, hvis Tanker gik en lille Smule videre end fra Middagsbordet og Aftensbordet til Sengen og dens Dyner.«

Ja, i den Kreds var der ikke mange, der kendte ham, men i Holbæk Amt vidste mange af Bønderne nok, hvem Skolelærer Gleerup var.

Gleerup er født 6. Oktober 1809 i Aalborg, hvor hans Fader var Stiftsrevisor. Han fik kun en tarvelig Undervisning i Barneaarene, og hans Ungdomsliv var rigt paa mange Omskiftelser. Efter sin Konfirmation blev han Kahytsdreng paa en Sejltur til Vestindien. Der synes at have været Eventyrblod i hans Aarer.

Han opgav dog snart Sømandslivet. Hans Halvbroder, Christian Wilhelm Gleerup, havde 26 Aar gammel oprettet en Boghandel i Lund. Senere knyttedes til Boghandelen et Forlag. Hos denne sin Halvbroder, hvis Forretning som Aarene gik blev en af de største i Sverige, kom Gleerup i Lære i tre Aar, fra 1825 til 1828, og var derefter ansat paa Grosserer A. Meyers Handelskontor i København i tre Aar. Ved et Tilfælde opdagede han, at hans Firma var i Færd med at gøre sig skyldig i et omfattende Smugleri, og hans Ærlighed forbød ham at tie dermed, skønt han vidste, hvad Følgen vilde blive. Han vilde faa sin Afsked paa graat Papir, det var sikkert nok. Han vidste ogsaa, at han vanskeligt vilde kunne faa Plads anden Steds i København.

Han fik sin Afsked. Et halv Aars Tid er han i England, rejser derefter til Vestindien, hvor han 1832—33 er Underforvalter paa en Sukkerplantage.

Paa Hjemrejsen til Danmark opholder han sig atter et halvt Aars Tid i England, og nu som under sit tidligere Ophold her faar han — ligesom Grundtvig fik det — et levende Indtryk af engelsk Foretagsomhed og af den Frihed, der raadede i England. I to Aar, 1834—35, er han derefter Boghandlerkommis i Kristiania, men vender saa tilbage til sit Hjemland. Hans Vandreliv er til Ende.

Han blev Skriver ved Straffeanstalten paa Christianshavn. I denne Stilling var Gleerup i flere Aar, til 1839. Aaret forud, 1838, indgik han Ægteskab med Anna Johanne Obeline Sønderbye, Datter af Ligbærer Lars Pedersen Sønderbye.

Ofte længtes Gleerup efter en anden Livsstilling. Da skete det, at Prinsesse Caroline Amalie, Danmarks kommende Dronning, en Dag aflagde Besøg paa Straffeanstalten. Hun lagde Mærke til den unge blege Skriver og fik ogsaa noget at vide om hans tidligere Liv, og ved hendes Hjælp kunde han 1839

tage Lærereksamen fra Jonstrup Seminarium, og i September samme Aar fik han Ansættelse som Lærer ved Næsby Skole paa Ovrø i Isefjord. 1842 blev han — ved Dronning Caroline Amalies Hjælp — forflyttet til Udby paa Tudse Næs ved Holbæk.

Skolen og Skolespørgsmaal optog ham stærkt. Men hurtigt blev han ogsaa optaget af Dagens brændende politiske Forhold. Han lærte Bondestanden at kende, han kom med i Arbejdet for at højne den politisk og økonomisk, og hans Arbejde blev mødt med Tillid. Han blev 1844 Formand for den nystiftede »Holbæk Amts Kommunalforening«, og han deltog med Iver i den begyndende Bondebevægelse. Men nu fik han fra Kancelliet Tilhold om enten at ophøre med sin offentlige Virksomhed eller søge sin Afsked. Han valgte selvfølgelig det sidste. I Maj 1845 forlod han Udby Skole, rejste til København, hvor han oprettede en Privatskole.

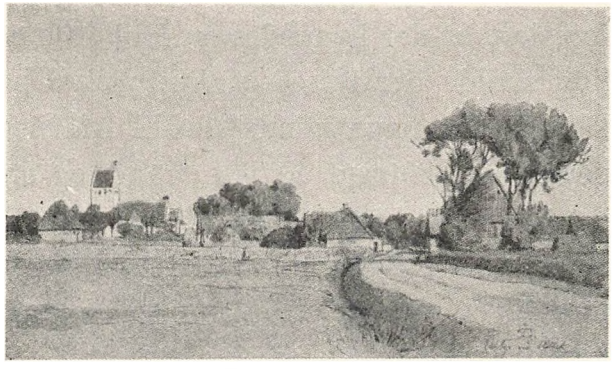

Udby paa Tudse Næs

Men han opgav ikke sit Arbejde for Bondebevægelsen. Og skønt han havde Bopæl i København, opgav han ikke sin Virksomhed i Holbæk Amt. Den 30. Juni 1845 var han en af Talerne ved den store Folkefest paa Ulkestrup Mark ved Ondløse. Der var henved 8000 Deltagere. 16. Juli 1847 holdtes det næste Ulkestrup-Møde. Drewsen, Balthazar Christensen, Ploug o. fl. talte. Dette Møde samlede 5—6000 Mennesker. Den Mand, paa hvis Marker Møderne holdtes, Casper Jørgensen i Ulkestrup Kildegaard, var selv en af Lederne af Bondebevægelsen i Holbæk Amt. Ogsaa senere samledes her store Folkeskarer, og ofte var Gleerup blandt Talerne. Disse Møder og andre, f. Eks. paa »Hagbards Høj« ved Ringsted minder om de samtidige store Møder paa Skamlingsbanke, men de havde et mere politisk Præg end de nationale Festmøder paa Skamling. Fra et af disse Møder hedder det, at »Gleerup gjode mest Lykke. Han var lille, bleg og uanselig, men hans Tale var flydende og hans Ord slaaende«.

Gleerup var Hovedmanden for Oprettelsen af »Bondevennernes Selskab« 1846, kom straks med i dets Bestyrelse og var Medlem af den til 1852, fra 1847 som Sekretær. 1846 stiftede han sammen med Skolelærer Rasmus Sørensen »Holbæk Amts Brandforsikringsforening« og blev Formand for den.

Ogsaa Højskoletanken var Gleerup stærkt optaget af. Han forstod, at Bonden trængte til Oplysning. I Landkommunalforeningens Møde den 10. Oktober 1846 drøftedes Sagen. Det ses af Forhandlingerne ved Mødet, at Grunden til, at man ønskede en Højskole rejst, er den samme som den, der gav Stødet til Oprettelsen af Rødding Højskole i Nordslesvig: Bondens Dygtiggørelse til at optage en Kamp, i Nordslesvig af national, i Holbæk Amt af politisk Art. Der blev nedsat et Udvalg, hvis Formand Gleerup var. Det skulde arbejde for at faa oprettet en Højskole i Amtet.

Allerede i Januar 1847 fremkom Udvalget med sin Plan. Dets Flertal foreslog, at der byggedes en Højskole et Sted i Holbæk Amt. Ved en Indsamling skulde der rejses et Aktiebeløb paa 40000 Kr. til at bygge Skolen for. Den skulde ligge mindst 1 Mil fra nærmeste Købstad og have et Jordtilliggende paa omtrent 40 Tdr. Land, og det blev stærkt betonet, at ingen maatte vente at faa Udbytte af det tegnede Aktiebeløb. Herom hed det i Udvalgets Betænkning: »Kunde man faa Aanden udviklet hos de unge, der søgte Skolen, maatte et saadant Udbytte agtes stort nok, ja agtes større end de 4%, man højest kunde vente af sine Penge«.

Dette Forslag kom til Behandling ved et Møde, som Landkommunalforeningen lod afholde i Holbæk den 6. April 1847. Og det blev vedtaget, at Højskolen skulde bygges.

Men saa kom Christian den Ottendes Plan om at omdanne Sorø Akademi til en stor folkelig Højskole, og saa kom de bevægede Krigsaar — alt dette medførte, at Højskolesagen i Holbæk Amt blev lagt til Side.

Knap tyve Aar efter, i 1865, rejste Ernst Trier sin Højskole i Holbæk Amt, i Vallekilde. Han bemærker i sine Erindringer, at Bondebevægelsen i Amtet ikke banede Vej for en Skolegerning som hans, men snarere lagde den Hindringer i Vejen. I de gudelig vaktes Kreds fik hans Skoletanker derimod rig Tilslutning.

Trier var af en anden Aand end Tscherning, til hvis politiske Omraade han kom. Begge har de sat dybe Spor i Holbæk Amt. Men mange Steder var Tscherning og hans politiske Venner de stærkeste. »Ja, jeg foretrækker nu meget Politikken for Religionen«, kunde en gammel Bondemand i Holbæk Amt sige efter et aandeligt Foredrag. I et Udtryk som dette kendes Tschernings og Bondevennernes Magt. Trier kom til et Amt, hvor der var — og er — Liv og Røre i politisk Retning. Og uden Betydning for hans Skole og dens Vækst

blev dette Røre nu ikke. Bedre var det at komme til et Amt, hvor Folk var vaagne, end til en Egn, hvor Ligegyldighedens Søvn var almindelig.

I 1848 deltog Gleerup med Iver og Kraft i Hippodrombevægelsen i København, og Holbæk Amts 3. Valgkreds (Ruds Vedby) valgte ham til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling. Efter samtidiges Vidnesbyrd var den Tale, han holdt Valgdagen, »et uforglemmeligt Mesterværk af populær politisk Veltalenhed.«

Gleerup

Gleerup blev, som det tidligere er nævnt i Fremstillingen af Grundlovens Tilblivelse, Medlem af Grundlovsudvalget, som en af Venstres Repræsentanter. Han talte ikke ofte i Forsamlingen, men talte han, blev han hørt. Ikke mindst Grundtvig skal med stor Opmærksomhed have lyttet, naar han havde Ordet.

Ved det første Valg til Folketinget, den 4. December 1849, blev han valgt i Ruds Vedby-Kredsen uden Afstemning.

Men snart skete der et Brud mellem ham og de andre Venstreførere. I Landbospørgsmaal og demokratiske Spørgsmaal var han som Regel enig med sit Parti, men han kunde ikke følge med i den Svingning over mod Helstatspolitikken, som mange af hans Partifæller foretog. Han var alle Dage Tilhænger af Ejderpolitikken — det ses bl. a. af en Tale, han holdt den 28. Marts 1863 i København — og sammen med andre af Partiets Medlemmer nærmede han sig de Nationalliberale, der regnede ham til de saakaldte »ærlige Bondevenner«. Og Brudet mellem ham og hans gamle Partifæller blev nu helt og afgjort.

Skriftligt og mundtligt, offentligt og hemmeligt blev Gleerup nu angrebet. Han var Forræder mod Bondestanden, hed det. Han var Overløber. Saaledes lød Dommen. Navnlig J. A. Hansen førte Angrebene og stod bag Angriberne.

Gleerup stillede sig igen til Valget den 4. August 1852 i sin gamle Kreds. Men J. A. Hansen og hans Tilhængere fik i ellevete Time opstillet en Modkandidat mod ham, Sognefoged Mikkel Rasmussen, Herlufmagle Torp. Gleerup kørte hele Natten og kom træt og udvaaget til Valghandlingen. Og der skal den Dag ikke have været den Glans over hans Tale som ellers. Men værre

var det, at hans Venner ikke ventede nogen Modkandidat opstillet mod ham. En travl Dag var det, Høsten var inde, og mange af Gleerups Tilhængere blev hjemme og høstede. Men hans Modstandere havde ikke ligget paa den lade Side, deres Folk var purret godt ud. Det havde altsammen til Følge, at Sognefogeden blev valgt med 273 Stemmer, Gleerup fik 255. Mange beklagede hans Fald, blandt dem ingen ringere end Tscherning.

Mindesten for Gleerup i Høng

Gleerup søgte aldrig senere Valg til Rigsdagen, skønt han fik adskillige Opfordringer dertil.

Men han skulde møde mere Modgang. Gleerup havde med stor Dygtighed ledet Holbæk Amts Brandforsikringsforening, der havde stigende Tilslutning. Allerede 1852 søgte J. A. Hansen at fortrænge ham fra Formandsstillingen. Det mislykkedes. Tre Aar senere lykkedes det. J. A. Hansen og hans Venner havde agiteret stærkt mod Gleerup, og ved en Generalforsamling den 1. Marts 1855 faldt Gleerup som Formand; J. A. Hansen blev valgt i hans Sted.

Det skal dog siges til mange af de sjællandske Bønders Ære, at de var trofaste mod Gleerup. De foreslog, at der skulde dannes en ny Brandkasse, for hvilken han skulde være Formand. Men dette ønskede Gleerup ikke. Han afviste ligefrem Tanken med Uvilje. Han var ikke Bondens Ven for at høste pengelig Fordel deraf, men for dens egen Skyld. Han vilde ikke være med til at splitte Bondestanden.

Baade i den grundlovgivende Rigsforsamling og i de første Folketingssamlinger var Gleerup en af de valgte Sekretærer. Det faldt da naturligt, at han efter sit Nederlag i Ruds Vedby blev valgt til lønnet Sekretær i Folketinget, og denne Stilling blev en Forløber for, at han 1855 valgtes til Rigsdagens Bureauchef. Han kunde da stadig nyde Rigsdagsluften, men han tog ikke Del i det politiske Liv som før. Nu og da talte han dog ved Grundlovs-

fester, og nu som før kunde Folk glæde sig over hans skønne Veltalenhed.

Tidligt blev Gleerup mærket af Sygdom. Mange Gange var han Døden nær. Men han bar sine Lidelser med Taalmodighed. Til en Ven skrev han 1859: »Jeg har, siden jeg sidst skrev, været meget syg, formodentlig Døden nær, men er nu i god Bedring.« Den 22. Juni 1865 døde han. Hans Hustru havde forud paa hans Begæring flere Gange læst for ham Oehlenschlägers Salme: »Lær mig, o Skov, at visne glad!« Han blev jordfæstet paa Frederiksberg Kirkegaard. Hans Hustru døde 1877.

Gleerup havde, mens han var i sin Kraft, en sjælden Evne til at skabe Liv om sig. Mens han var Lærer, holdt han Aftenskole for de unge. Overordentlig levende fortalte han Danmarks Historie, saa mange af hans Tilhørere huskede disse Timer, til de blev gamle.

I sit politiske Arbejde sigtede han mod høje Maal. Det er ham, der har sagt: »Politik er praktisk Kristendom.«

I 1909 blev der rejst en Mindesten for ham i Høng.

Forholdsvis hurtigt blev Gleerups politiske Bane afbrudt, men i næsten ti Aar øvede han dog en betydelig Indflydelse.

Gleerup var den første Skolelærer — flere og mere betydelige fulgte efter — som indtog en ledende Stilling i vort politiske Liv.

Venstres Politik gennem Tiderne er for en væsentlig Del baaret af Mænd, der havde Seminarieuddannelse. Allerede i Fyrrernes Bondebevægelse møder vi som en af de bærende Kræfter Skolelærer Rasmus Sørensen fra Venslev, den egentlige Banebryder for den mundtlige Agitation paa Landet. Skolelærernes politiske Indflydelse naar Toppunktet i to saa fremragende Venstreførere som C. Berg og J. C. Christensen.

LITTERATUR:

J. P. Jensen: Asmund Gleerup, (1910) — H. Jensen: De danske Studenterforsamlingers Historie, II. (1934) — H. V. Clausen: Fra Holbæk Amt. (1918) — Fred. Nørgaard: Asmund Christian Gleerup (»Højskolebladet«, 8. Oktober 1909) — Aarbog for Sorø Amt 1912. — Illustreret Tidende 9. Juli 1865. — Ernst Trier: Femogtyve Aars Skolevirksomhed i Vallekilde, I. (1893).

J. A. HANSEN

Den 10. Oktober 1865 holdtes et betydningsfuldt Møde paa Hotel »Phønix« i København. Her dannedes Oktoberforeningen, en Sammenslutning mellem »de store og smaa Bønder« (Godsejere og Gaardmænd).

En af Hovedmændene for Sammenkomsten var J. A. Hansen. Han holdt ogsaa en Tale ved Mødet. Han udtalte, at hvad en tidligere Taler (Lehnsbaron Züpthen-Adeler) havde fremsat i Almindelighed og i et mere poetisk Lys, det vilde han tillade sig at betragte fra et mere prosaisk og praktisk Synspunkt.

Disse Ord er betegnende for J. A. Hansen. Det lyriske og poetiske var ikke hans Felt. Men han var et af Venstres bedste Hoveder, en fremragende naturlig Begavelse, klar og skarp af Tanke, prosaisk og praktisk, men ejede ikke den Varme, der skaber den store Folkefører.

Han var Almuens Mand først og fremmest og ofrede sin Tid og sine Kræfter for Smaafolks Ret. Hvor langt frem han end naaede, han frigjorde sig aldrig for Bitterhed og Mistro over for »de dannede, de fornemme og de rige«. Mange af hans Taler bringer stærke Vidnesbyrd herom.

Men heller ikke den underdanige Ærbødighed over for de fornemme, som ofte i hin Tid fandtes hos Menigmand, kunde han frigøre sig for.

I sine Erindringer: »Fra min Samtid« beretter Joseph Michaelsen et betegnende Træk herom. Han fortæller om en Sammenkomst, han bragte i Stand mellem Grev Frijs og J. A. Hansen. De kom ind i Grevens Modtagelsesværelse. Grev Frijs tog Plads ved Bordet, og J. A. Hansen fik Sæde lige over for ham, men han satte sig helt yderlig paa Stolen, holdende Hatten mellem sine Knæ. J. A. Hansens Stilling mindede mig om en ydmyg Ansøgers, skriver Michaelsen. Jeg havde ventet, at J. A. Hansen i Kraft af sin politiske Fortid vilde have talt de roi à roi, som en Ligemand med en Ligemand.

Jens Andersen Hansen var Fynbo af Fødsel, men synes mere at eje Jydens end Fynboens Sind. Han er født den 7. Januar 1806 i Odense, hvor hans Fader var Skomager. Aaret efter flyttede Familien til Rudkøbing, og her fik han da sit Barndomshjem. Hos en gammel Kone fik han fra sit fjerde Aar den første Undervisning, senere kom han i Byens Skole, begge Steder var Undervisningen dog meget maadelig.

Men lærelysten var Drengen, gerne vilde han læse og laante adskillige Bø-

ger, helst Morskabsbøger, siger han i sine Erindringer. Ofte læste han højt for Svendene paa Værkstedet.

Tidligt fik han ogsaa Smag for Avisens Nyheder. Kun to Gange om Ugen kom der Post til Rudkøbing. Den bragte »Fyns Stifts politiske og Avertissementstidende«, redigeret af Søren Hempel, og J. A. Hansen læste den fra Ende til anden.

I sin Barndom fik han engang Lov til at gøre en Københavnsrejse med en Skipper fra Byen. En anden Gang gjorde han paa samme Maade en Rejse til Flensborg. Han fik da allerede som Dreng mere at se, end den lille Provinsby kunde byde paa.

Det var en Selvfølge, at han som sin Fader skulde være Skomager. 1824, atten Aar gammel, blev han Svend. »Jeg levede«, siger han, »hos kærlige Forældre i et godt Hjem, hvor intet savnedes af det, jeg var vant til at anse for ønskeligt og opnaaeligt, og mit Liv saa da ud til at skulle henleves som en jævn, flittig og nøjsom Arbejders, der ingen Trang eller Drift følte til noget andet«.

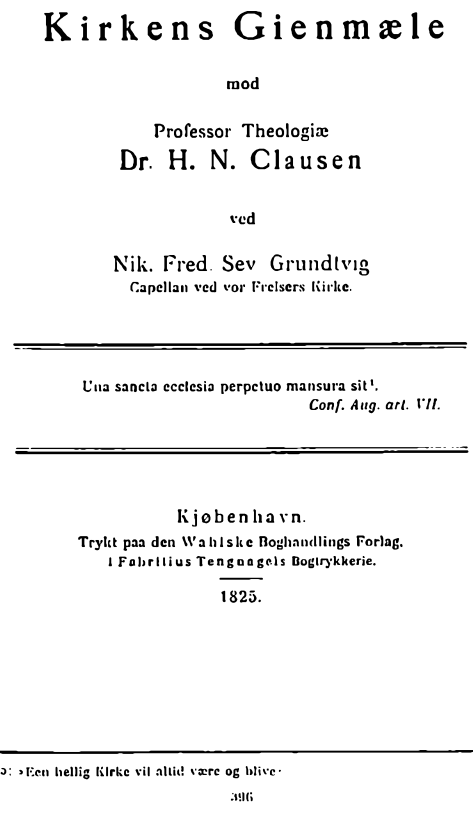

Kirkens Gienmæle

mod

Professor Theologiæ
Dr. H. N. Clausen

ved

Nik. Fred. Sev Grundtvig
Capellan ved vor Frelsers Kirke.

Una sancta ecclesia perpetuo mansura sit[1].
Conf. Aug. art. VII.

Kjøbenhavn.
Trykt paa den Wahlske Boghandlings Forlag.
I Fabritius Tengnagels Bogtrykkerie.
1825.

[1]: »Een hellig Kirke vil altid være og blive«

I elleve Aar arbejdede J. A. Hansen som Svend, den meste Tid i sin Faders Værksted, 1827—28 i København. Han var en dygtig Haandværker, og da Faderen mere og mere henfaldt til Drik og Uvirksomhed, var det Sønnen, der forestod Forretningen. Sine sparsomme Indtægter øgede han ved at spille til Gilder; en Tid var han ogsaa Organist ved Rudkøbing Kirke.

Men hans Hu stod til anden Syssel end Skomagerens. Tidligt brød og gærede det i hans Sind. Ofte grundede han over Tilværelsens dybeste Spørgsmaal.

Sin kristelige Vækkelse fik han ved at læse Grundtvigs: »Kirkens Genmæle«. Han læste i August Maaned 1825 en Anmeldelse af dette Kampskrift mod Professor H. N. Clausen. Men gerne vilde han have selve Bogen. Den nærmeste

Boghandler boede i Odense, men han fik dog anskaffet Bogen, læste den flere Gange, læste den ogsaa højt for sin Fader og hans Svend, en Skræddersøn fra Marstal, en ung Mand, der var stærkt grebet af Kristendommens Liv og aldrig forsømte Gudstjenesten om Søndagen. Ogsaa Clausens »store og dyre Bog«, »Katolicismens og Protestantismens Kirkeforfatning, Lære og Ritus«, mod hvilken Grundtvigs Stridsskrift var rettet, fik han i Hænde, og han kom — saa ung han var — til den Erkendelse, at Grundtvigs Angreb paa Clausen var vel begrundede og fuldt berettigede. Den Undersøgelse, der førte til denne Opfattelse, foretog han, siger han, med virkelig Udholdenhed og Alvor, og Læsningen førte til, at han kom til at tænke over »vor Troes Indhold og Væsen«.

Han fulgte med stor Opmærksomhed den Kamp, Grundtvig havde rejst. Især var han stærkt optaget af de Indlæg i Striden, som Grundtvigs Vaabensvend, Magister Jac. Chr. Lindberg, fremkom med.

I sin Fritid øvede han sig i skriftligt at fremsætte sine Tanker. Og han skrev Vers. Denne senere saa ulyriske Mand havde i de unge Dage sin poetiske Periode.

Han fortæller i sit Levned, hvordan det gaar til, at en ung Mand maa og skal skrive Vers. »Der vaagner lidt efter lidt«, siger han, »en mægtig Følelse hos den unge Mand. Han er ikke i Stand til at betvinge den, om han ogsaa vil det. Han drages, sig selv ubevidst, men uimodstaaeligt hen til en Kvinde. Han elsker. Han rives hen i Længsler og Drømme, og han maa nødvendigvis skrive Vers, enten han kan eller ikke«.

Ogsaa J. A. Hansen maatte give efter for denne Trang til Versskrivning, ja han fik endog tre af sine Digte trykt. Det sidste af dem, et Sørgedigt over en afdød Ven, blev optaget i Lindbergs: »Den nordiske Kirketidende«. Dets sidste Vers lyder saaledes:

Du har nu sejret! Du har fundet Hvile!
Saa hvil du sødt i Jesu Christi Navn!
Oh, at naar vore Dage og henile
vi samles maa med dig i Fredens Havn!
Dér at lovsynge ham evindelig,
Som for vor Synd paa Korset ofred' sig.

Senere blev det især det polemiske og kritiske, der optog ham og præger hans Penneprøver. Ud fra sin grundtvigske Indstilling rettede han Angreb paa

Rationalisterne. Til Amtsprovst Lund i Rudkøbing sendte han en lang Skrivelse, hvori han gør opmærksom paa, at det er ulovligt, naar Provsten ved Daabshandlingen udelader af Trosbekendelsen: nedfor til Helvede. Amtsprovsten svarede ikke paa Skrivelsen, men han udelod ikke senere det nævnte Led.

Ogsaa i selve den Strid, Grundtvig havde rejst, deltog han med et lille Skrift. Det udkom 1833 under Titlen: »Om Kancelliraad Søren Hempels Fremstilling af den danske Kirke-Kamp« og vakte en Del Opmærksomhed.

Men snart vendte J. A. Hansen sig til Drøftelse af andre Spørgsmaal end kirkelige og religiøse. Han var en ivrig Forkæmper for Købstadshaandværkernes Rettigheder over for Landhaandværkernes. Ved et Møde i Odense for alle fynske Skomagerlav blev han — saa kendt var han — valgt til Ordfører for en Deputation, som skulde overrække Kongen et Bønskrift om Sagen.

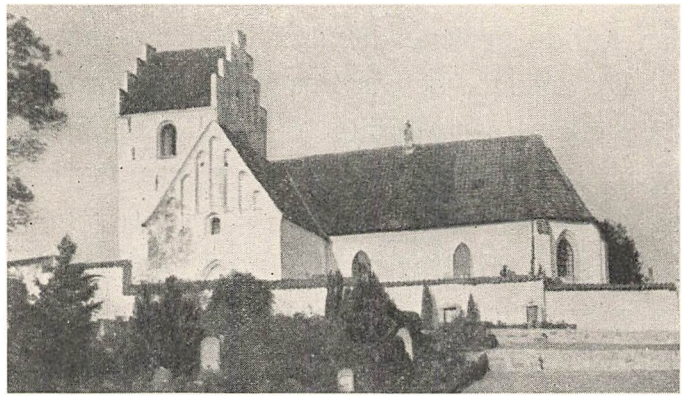

Slotsbjergby Kirke

Kongen modtog de fynske Sendemænd. Og efter at J. A. Hansen kortelig havde fremført Sagen, spurgte Kongen, om de da vilde have, at Landboerne skulde tage til Købstaden for at faa et Par Sko lappede eller et Par Heste skoede. Hertil svarede J. A. Hansen, at skulde Landhaandværkerne have lige Rettigheder med Købstadshaandværkerne, maatte de ogsaa have lige Byrder. »Ja, det lader sig høre«, sagde Kongen, »jeg skal undersøge eders Andragende, Børn!«

I 1836 indgik J. A. Hansen Ægteskab med Laura Cicilie Buch, en Skibsførerdatter fra Rudkøbing. Hun var ti Aar yngre end han og døde — 86 Aar gammel — 1902.

Nu og da saa han sig om efter en anden Gerning end Skomagerens. I Foraaret 1837 søgte han Stillingen som Kæmner i Rudkøbing, men blev forbigaaet. Saa maatte han da — i det mindste foreløbig — blive ved sin Læst. Men i Rudkøbing var Forholdene ham for trange, og 1838 nedsatte han sig som Skomager i Slagelse. Det levende kirkelige og kristelige Liv, der rørte sig i Vestsjælland, var medvirkende til, at han netop valgte Slagelse som Bosted.

Men lille var Fortjenesten. Det kneb ofte med at skaffe det nødvendige til Livets Ophold. I aandelig Henseende var Forholdene derimod opmuntrende og trøstende. De fleste Søndage søgte han til det nærliggende Slotsbjergby for at høre Grundtvigs troværdige Ven P. A. Fenger prædike dér. Nu og da vandrede han ogsaa til Skørpinge for at sidde under F. E. Bojsens Prædikestol. Tit deltog han i de gudelige Forsamlinger, som holdtes paa Slagelseegnen. Og alt hvad han hørte, virkede forunderlig gribende paa ham. »Jeg sluttede mig i Aanden til Grundtvig og hans Medstridere«, siger han, »og deres Modstandere betragtede jeg ogsaa som mine.« Helt naturligt var det da, at han og hans kristne Venner ønskede, at de Præster, som de med Glæde hørte, ogsaa kunde betjene dem med Sakramenterne og ved Konfirmation.

De ansøgte herom hos Kancelliet, men fik Afslag. J. A. Hansen indsendte da alene en Ansøgning til Kongen. Den giver baade et Billede af Ansøgeren og er et talende Tidsdokument og optrykkes da her. Det er stilet til Kongen og lyder saaledes:

»Under 25. Marts 1839 indgav jeg, i Forening med nogle flere Medborgere, en allerunderdanigst Ansøgning, hvori vi anførte, at vi ordentligvis bivaaner den offentlige Gudstjeneste i en fremmed Sognekirke, søger hos et fremmed Sogns Præst vor Bestyrkelse i Troen, vor Opbyggelse og aandelige Trøst i Livets Uro og Møje; at der mellem en fremmed Sognepræst og os bestaar en skøn og gavnlig Forbindelse, grundet paa Tillid og Fortrolighed; at med eet Ord et fremmed Sogns Præst er vor rette og aandelige Sjælesørger i Ordets højeste Betydning, og vi bad derfor om Frihed til, ved Daab, Altergang og Konfirmation at maatte betjene os af denne Præst. Under 14. Juli kommuniseredes os den Kancelli-Resolution, at det ansøgte ikke kunde bevilges. — Jeg henvendte mig derpaa, for mit Vedkommende, til min Sognepræst under 23. Juli, med skriftlig Anmodning om, at han skriftlig vilde tilkendegive mig, at der for *hans Vedkommende* intet var til Hinder for, at jeg og min Kone gik til Guds Bord i en anden Kirke, hvilken Anmodning jeg anførte mine Grunde for, men herpaa erholdt jeg lejlighedsvis den 16de August det mundtlige Svar, at, uagtet han i sin Erklæring paa vor indgivne Ansøgning havde ytret, at der fra hans Side intet var at erindre mod den ansøgte Frihed, og uagtet han af Hjertet undte enhver den nødvendige kirkelige Frihed, saa turde han dog ikke, paa Grund af det meddelte Afslag fra Kancelliet, opfylde min Begæring. — Jeg har saaledes maattet savne, hvad jeg saa